

**VAPAA-AJAN HARRASTUSTEN YHTEYS 50-VUOTIAIDEN TOIVE-
ELÄKEIKÄÄN JA ELÄKEAIKAISEN ANSIO- JA VAPAAEHTOISTYÖN
AIKOMUKSIIN**

Pauliina Oksanen

Gerontologian ja kansanterveyden
pro gradu –tutkielma
Terveystieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2016

TIIVISTELMÄ

Pauliina Oksanen (2016). Vapaa-ajan harrastusten yhteys 50-vuotiaiden toive-eläkeikään ja eläkeaikaisen ansio- ja vapaaehtoistyön aikomuksiin. Terveystieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto, gerontologian ja kansanterveyden pro gradu -tutkielma, 42 s.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko kolmen eri harrastuksen (kirjojen lukemisen, musiikin soittamisen tai urheilu- ja liikuntaharrastuksen) harrastusaktiivisuudella yhteyttä 50-vuotiaiden toive-eläkeikään ja eläkeaikaisen ansio- ja vapaaehtoistyön aikomuksiin eri ammattiasemissa olevilla henkilöillä.

Tutkimus perustuu Lapsesta aikuiseksi -pitkäaikaistutkimukseen (Jyväskylä Longitudinal Study of Personality and Social Development, JYLS). Tutkimuksen osallistujat valittiin alun perin satunnaisesti Jyväskylän kouluista tutkittavien ollessa 8-vuotiaita. Tässä tutkimuksessa käytän vuoden 2009 otosta, jolloin tutkittavat olivat 50-vuotiaita (Pulkkinen 2006, 2009). Tällöin ainakin johonkin tutkimuksen osioon (elämäntilannekysely, haastattelu, terveystarkastus) osallistui 271 henkilöä.

Tutkimuksen muuttujina olivat tutkittavien toive-eläkeikä, joka luokiteltiin kolmeen luokkaan. Tätä tutkittavilta kysyttiin tiedustelemalla, minkä ikäisenä he aikovat siirtyä eläkkeelle (55 v. tai alle, 56–60-vuotiaana sekä 60-vuotiaana tai yli). Lisäksi kysyttiin, aikooko tutkittava tehdä ansiotyötä tai vapaaehtoistyötä eläkeikanaan (kyllä/ei). Tutkimuksen harrastusmuuttujat olivat kirjojen lukeminen, musiikin soittaminen ja liikunta- ja urheiluharrastus, joiden harrastusaktiivisuutta tutkittavilta kysyttiin 2–3-portaisella asteikolla. Tutkittavien ammattiasema muodostettiin ammattinimekkeiden perusteella kolmeksi luokaksi: työntekijä, alempi toimihenkilö ja ylempi toimihenkilö. Tulosten merkitsevyyttä tarkasteltiin χ^2 -testin ja sovitettujen standardoitujen jäännösten avulla.

Kirjojen lukeminen, musiikin soittaminen tai liikunta- ja urheiluharrastus eivät olleet merkitsevästi yhteydessä toive-eläkeikään millään ammattiryhmällä. Sen sijaan kirjojen lukeminen oli merkitsevästi yhteydessä aikomukseen työskennellä eläkeaikana, mutta vain työntekijöillä. Ne työntekijät, jotka eivät olleet lukeneet yhtään kirjaa viimeisen puolen vuoden aikana, eivät tyypillisesti aikoneet työskennellä eläkeaikana. Niille, jotka lukivat neljä kirjaa tai enemmän oli taas tyypillistä aikomus työskennellä eläkeaikana. Musiikin soittaminen tai liikunta- ja urheiluharrastus eivät olleet yhteydessä aikomukseen työskennellä eläkeaikana millään ammattiryhmällä.

Musiikin soittaminen oli merkitsevästi yhteydessä aikomukseen tehdä vapaaehtoistyötä ylemmillä toimihenkilöillä niin, että ne jotka soittivat harvoin tai eivät soittaneet lainkaan musiikkia aikovat tyypillisesti tehdä vapaaehtoistyötä eläkeikanaan. Musiikkia soittavat eivät tyypillisesti aikoneet osallistua vapaaehtoistyöhön. Kirjojen lukeminen tai liikunta- ja urheiluharrastus eivät olleet yhteydessä aikomukseen tehdä vapaaehtoistyötä. Aikomus työskennellä tai tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana ei ollut yhteydessä toive-eläkeikään millään ammattiryhmällä. Näyttää siltä, että harrastukset selittävät vain vähän eläkeikaan liittyviä aikomuksia.

Asiasanat: eläkkeelle siirtyminen, harrastukset, ansiotyö, vapaaehtoistyö.

ABSTRACT

Pauliina Oksanen (2016). Associations between leisure activities and intention to retire and engagement in bridge employment and participation in volunteer work during retirement in 50 years old people. Department of Health Sciences, University of Jyväskylä, Gerontology and public health, Master's thesis, 42 pp.

The purpose of this study was to examine if there are associations between three different types of leisure activities (reading books, playing an instrument and exercising) and intentions to retire at a certain age, engage in bridge employment and volunteer work in retirement in 50 years old people in different occupations.

The data are based on the Jyväskylä Longitudinal Study of Personality and Social Development, JYLS. Originally, participants were chosen to the study randomly when they were 8 years old. This study is based on the sample from year 2009 when the participants were 50 years old. At that time 271 people participated in the study.

One variable in the study was the age at which the subjects intended to retire and this was categorized into three categories (55 years old or younger, 56–60 years old and 60 years old or older). The subjects were also asked about their intentions to engage in bridge employment or to participate in volunteer work during retirement (yes/no). Leisure activity variables were reading books, playing an instrument and exercising. The degree of activity of which was asked on two to three level scale. Occupational status was divided into three categories based on the job titles: blue-collar worker, lower white-collar, upper white-collar. Main analysis method was χ^2 test and adjusted standardized residuals.

Reading books, playing an instrument or exercising were not statistically significantly associated with the intentions to retire at a certain age in any occupational group. Conversely, reading books was statistically significantly associated with the intention to engage in bridge employment, but only in blue-collar workers. Those blue-collar workers who had not read any books during the preceding six months did not have intentions to engage in bridge employment. On the contrary, those blue-collar workers who had read four or more books during the preceding six months had typically intentions to engage in bridge employment. Playing an instrument or exercising were not statistically significantly associated with the intention to engage in bridge employment in any occupational group.

Playing an instrument was statistically significantly associated with the intention to participate in volunteer work, but only in upper white-collars. Those upper white-collars who had seldom played or had not played an instrument had typically intentions to participate in volunteer work. Those who had played an instrument did not have typically intentions to participate in volunteer work. Reading books or exercising were not statistically significantly associated with the intention to participate in volunteer work in any occupational group. Also, intentions to engage in bridge employment or to participate in volunteer work during retirement were not associated with the intended age to retire in any occupational group. It seems that leisure activities explain only a little the intentions related to the retirement in 50-year-old people.

Keywords: retiring, leisure activities, bridge employment, voluntary work.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 ELÄKKEELLE SIIRTYMINEN JA ELÄKEAIKAINEN TYÖSKENTELY SEKÄ VAPAAEHTOISTYÖ	4
2.1 Suomen eläkejärjestelmä	4
2.2 Eläkeaikainen työskentely ja vapaaehtoistyö.....	5
2.2.1 Eläkeaikainen työskentely	5
2.2.2 Vapaaehtoistyö.....	7
3 ELÄKKEELLE SIIRTYMISEEN JA ELÄKEAIKAISEEN TYÖSKENTELYYN LIITTYVÄT TEORIAMÄKÄÄT JA TEKIJÄT	9
3.1 Eläkkeelle siirtymiseen ja eläkeaikaiseen työskentelyyn liittyvät tekijät	10
3.1.1 Organisaatioon, työhön ja työoloihin liittyvät tekijät	11
3.1.2 Yksilölliset tekijät	12
4 VAPAA-AJAN HARRASTUSTEN YHTEYS ELÄKKEELLE SIIRTYMISEEN JA ELÄKEAIKAISEEN TYÖSKENTELYYN	16
4.1 Harrastusten yhteys eläkkeelle siirtymiseen	17
4.2 Harrastusten yhteys eläkeaikaiseen työskentelyyn	18
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	20
6 TUTKIMUSMÄKÄÄT JA TUTKIMUSMENETELMÄT	21
6.1 Aineisto	21
6.2 Muuttajat.....	21
6.2.1 Harrastusmuuttajat.....	21
6.2.2 Työhön ja eläkkeelle siirtymiseen liittyvät muuttajat.....	22
6.3 Tilastolliset menetelmät.....	23
7 Tulokset.....	25
7.1 Tutkittavien taustatiedot.....	25
7.2 Harrastusten yhteys aikomuksiin siirtymään eläkkeelle, työskennellä eläkeaikana ja tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana ja eläkeaikaisen työskentelyn ja vapaaehtoistyön tekemisen yhteys eläkkeelle siirtymiseen	27
8 Pohdinta	32
LÄHTEET.....	38

1 JOHDANTO

Työurien pidentämisestä on puhuttu viime vuosina keinona parantaa Suomen talouskasvua ja vähentää eläkekustannuksia. Suomessa, kuten muissakin EU-maissa väestö ikääntyy ja yhä suurempi joukko työvoimasta on eläköitynyt. Julkisten kustannusten kasvua on yritetty paikata puuttamalla mm. työttömyys- ja varhaiseläkeikärajoihin (Tuominen ym. 2012). Työurien pidentämistä on perusteltu esimerkiksi ihmisten eliniänodotteen pidentymisellä ja yleisen terveyden parantumisella. Eläkeikäisten itsearvioima terveys on parantunut jatkuvasti 1990-luvun alusta (Helakorpi & Helldán 2014).

Koska ihmisten terveys on parantunut, on eläkeaikaisesta työskentelystä tullut yksi keino pidentää työuria. Eläkeaikainen työskentely eli siltatyöllisyys (englanniksi bridge employment) tarkoittaa, että henkilö siirtyy kokoaikatyöstä eläkkeelle ja aloittaa työn tekemisen (Feldman 1994). Suomessa eläkeikäistä työskentelyä ei ole tutkittu paljon (Palomäki & Tuominen 2014), vaikka työssäkävien eläkeläisten määrä on kaksinkertaistunut vuoden 2005 jälkeen ja nykyisin Suomessa kaikista 65–69 vuotiaista eläkkeellä olevista 9 % oli tehnyt työtä vähintään yhden päivän vuodessa (Uusitalo & Nivalainen 2013). Nuoremmista, 60–64 vuotiaista eläkkeellä olevista 15 % oli tehnyt työtä vähintään yhden päivän vuodessa (Uusitalo & Nivalainen 2013).

Myös vapaaehtoistyö on tuottavaa toimintaa, jonka osa tutkijoista rinnastaa eläkeaikaiseen työskentelyyn (esim. Gottlieb & Gillespie 2008). Vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan palkatonta ja omaehtoista toimintaa, joka hyödyttää muita ihmisiä tai yhteisöjä (Gottlieb & Gillespie 2008). Vapaaehtoistyöhön osallistuminen ikääntyneiden keskuudessa on kasvanut ja syynä tähän voi olla esimerkiksi parantunut terveys, lisääntynyt vapaa-aika ja hyvä toimeentulo (Gottlieb & Gillespie 2008).

Aktiivisen ja osallistuvan elämän yhteys vähäisempään sairastavuuteen ja kuolleisuuteen sekä lisääntyvään hyvinvointiin on todettu useissa tutkimuksissa (Agahi & Parker 2005). Vapaa-ajan harrastuksiin, vapaaehtoistyöhön ja eläkeaikaiseen työskentelyyn osallistuminen voivat ylläpitää ikääntyneiden terveyttä. Vapaaehtoistyön tekemisen on todettu olevan yhteydessä mm. parempaan psyykkiseen terveyteen, parempaan toimintakykyyn ja parantuneeseen itsearvioituun terveyteen (Choi ym. 2010). Kun eläkeaikaiseen työskentelyyn osallistumista verrattiin täysimääräiseen eläkkeelle siirtymiseen, havaittiin, että eläkeaikainen työskentely oli yhteydessä vähäisempään sairauksien ja toimintakyvyn rajoitusten määrään (Zhan ym. 2009).

Eläkkeelle siirtymiseen liittyviä tekijöitä voidaan tarkastella jakamalla ne yhteiskunnallisiin tekijöihin, työhön ja organisaatioon liittyviin tekijöihin ja yksilöllisiin tekijöihin (Wang & Shultz 2010). Heikentynyt terveys on useissa tutkimuksissa todettu olevan yhteydessä varhaiseen eläkkeelle siirtymiseen (esim. von Bonsdorff ym. 2009, van den Berg ym. 2010). Ammattiasemaa tarkasteltaessa teollisuustyöntekijöistä vain 18 % aikoo siirtyä eläkkeelle yli 63-vuotiaana mutta ylemmistä toimihenkilöistä 61 % uskoo työskentelevänsä yli 63-vuotiaaksi (Järnefelt ym. 2014).

Sen sijaan työntekijöiden vapaa-ajan harrastuksien yhteydestä aikomukseen siirtyä eläkkeelle, työskennellä eläkeaikana tai tehdä vapaaehtoistyötä tiedetään vähän (Dufva 2012). Aiheesta on vain vähän suomalaista tutkimusta. Suomen ulkopuolella tehtyjä tutkimuksia ei voi kulttuurierojen takia suoraan rinnastaa suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kuitenkin edeltävät vapaa-ajan harrastuksia ja niiden yhteyttä eläkkeelle siirtymiseen koskevat tutkimukset viittaavat siihen, että vapaa-ajan harrastuksilla olisi yhteys toiveeseen siirtyä aikaisemmin eläkkeelle, (Thorsen & Eriksen 2012, Tuominen ym. 2012) mutta on myös päinvastaisia tutkimuksia, joissa vapaa-ajan harrastukset eivät ole yhteydessä eläkkeelle siirtymiseen (esim. von Bonsdorff 2009) tai harrastukset ovat jopa yhteydessä työn jatkamiseen (Shacklock ym. 2009). Esimerkiksi liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla edistää työssä pidempään jatkamista (Dufva 2012). Eläkkeellä siirtyminen ja lisääntynyt vapaa-aika voivat tarkoittaa osalle mahdollisuutta osallistua harrastuksiin ja kehittää itseään (Hyde ym. 2004). Kuitenkin Hyde ym. (2004) ja Agahi ym. (2006) muistuttavat, että työelämässä omaksuttu vapaa-ajan harrastuneisuus näyttää jatkuvan hyvin samantapaisena myös yksilön siirtyessä eläkkeelle.

Myös vapaa-ajan harrastusten yhteydestä aikomukseen työskennellä eläkeaikana on erilaisia tutkimustuloksia. Von Bonsdorffin ym. (2009) tutkimuksessa vapaa-ajan harrastuksilla ei löytynyt yhteyttä aikomukseen työskennellä eläkeaikana omassa, nykyisessä työtehtävässä. Sen sijaan työn ulkopuoliset harrastukset olivat positiivisesti yhteydessä eläkeaikaiseen työskentelyyn eri alalla kuin henkilön nykyinen työtehtävä. Toisaalta Kimin ja Feldmanin

(2000) tutkimuksessa selvisi, että eläkeaikainen työskentely korvaa tutkittavien vapaa-ajan harrastuksia ja vapaaehtoistyötä ja mitä enemmän yksilö osallistuu eläkeikanaan minkä tahansa työn tekemiseen, sitä vähemmän hän osallistuu vapaa-ajan harrastuksiin.

Tämän työn tarkoituksena on tutkia, onko 50-vuotiaiden vapaa-ajan harrastuksilla yhteyttä heidän aikomuksiinsa siirtyä eläkkeelle tai työskennellä eläkeikanaan. Eläkeikäisen työskentelyn lisäksi haluan selvittää heidän aikomuksiaan tehdä vapaaehtoistyötä eläkeikanaan. Tuomisen ym. (2010) mukaan eläkkeelle liittyvien aikomusten tutkiminen on perusteltua, koska aikomukset ennakoivat hyvin todellista eläkkeelle siirtymistä. Aikomukset ennustavat todellisuutta sitä paremmin, mitä lähempänä vastaaja on eläkeikää (Tuominen ym. 2010).

2 ELÄKKEELLE SIIRTYMINEN JA ELÄKEAIKAINEN TYÖSKENTELY SEKÄ VAPAAEHTOISTYÖ

2.1 Suomen eläkejärjestelmä

Suomessa eläkejärjestelmän tavoitteena on väestön toimeentulon turvaaminen vanhuuden, työkyvyttömyyden ja perheen huoltajan kuoleman varalta (STM 2005). Maassa asuvat henkilöt ovat oikeutettuja lakisääteiseen eläketurvaan, johon kuuluu työeläkejärjestelmä ja kansaneläkejärjestelmä. (STM 2005). Työeläkettä maksetaan henkilön tekemästä työstä ja se on tuloihin suhteutettu. Sitä maksetaan kaikille palkansaajille ja yrittäjille. Työeläkettä täydennetään tarvittaessa kansaneläkkeellä, mikäli työeläke ei ole riittävän suuri (STM 2005). Kansaneläkkeen määrään vaikuttavat lakisääteiset työeläkkeet ja muut korvaukset. Siten kansaneläkettä saavat vain ne, joiden muut eläkkeet eivät ylitä kansaneläkkeen tulorajaa (Kansaneläkelaitos 2013). Mikäli henkilöllä ei ole työansioita, hän saa takuueläkettä, joka turvaa toimeentulon (Kansaneläkelaitos 2015). Henkilö voi myös siirtyä osa-aikaeläkkeelle, joka on mahdollista 60–61vuotiaana. Tällöin henkilö siirtyy kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön (Kannisto 2014). Osatyökyvyttömyyseläkkeeseen tai työkyvyttömyyseläkkeeseen ovat oikeutettuja 16–64-vuotiaat henkilöt, joiden sairaus johtaa joko osittaiseen tai täydelliseen työkyvyttömyyteen. Työkyvyttömyyseläkkeen jälkeen siirrytään vanhuuseläkkeelle (Kela 2015).

Eläkepoliittinen päätöksenteko on vaihdellut eri aikoina. Eläkkeelle siirtyminen saatetaan nähdä yleisesti toivottuna elämänvaiheena, mikä voi kannustaa eläkkeelle siirtymiseen. Toisaalta erilaiset sosiaaliset normit eläkkeelle siirtymiseen liittyvässä päätöksenteossa on erilaisia eri syntymäkohorteilla ja erilaisissa työtehtävissä ja työpaikoissa (Mermin ym. 2007). Varhainen työstä poistuminen oli 1970-luvulta 1990-luvulle yleistä koko Euroopassa (Tuominen ym. 2012). Suomessakin erityisesti työttömyyseläke toimi rakennemuutoksen ja työttömyyden säätelijänä niin, että työvoimaa vähennettiin vanhimmista työntekijöistä (Tuominen ym. 2012). Pärnäsen (2011) mukaan edellä mainittua varhaista eläkkeelle jäämisen politiikkaa on kutsuttu “vanhaksi ikäpolitiikaksi”. “Uusi ikäpolitiikka” puolestaan alkoi 1990-luvulla, jolloin huoli riittävästä työvoimasta ja eläkkeiden sekä terveystalveluiden maksamisesta tuli ajankohtaiseksi (Tuominen ym. 2012). Suomessa ja muualla EU-maissa väestö ikääntyy ja julkisten kustannusten kasvu lisääntyy. Siksi varhainen työstä poistuminen

nähdään uhkana, jota on yritetty korjata tekemällä muutoksia työttömyys- ja varhaiseläkeikärajoihin (Tuominen ym. 2012).

Vuonna 2005 tehtiin eläkeuudistus, jonka tavoitteina oli työurien pidentäminen ja ikääntyneiden työllisyysasteen nosto (Tuominen ym. 2012b). Vuonna 2005 tehdyt eläkeuudistukset ovat tämän tutkimuksen kannalta oleellisia, koska ne olivat voimassa vuonna 2009, jolloin Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksen osallistujia haastateltiin tähän tutkimukseen. Tällöin he olivat 50-vuotiaita. Työllisyysastetta yritettiin nostaa varhaiseläkkeelle siirtyvien henkilöiden määrän vähentämällä sekä eläkkeelle siirtymisiän nostamisella 2–3 vuodella (Tuominen ym. 2012b). Näihin tavoitteisiin pyrittiin lakkauttamalla varhaiseläkkeitä kuten työttömyyseläke ja yksilöllinen varhaiseläke ja nostamalla varhennetun vanhuuseläkkeen ikärajaa sekä muuttamalla vanhuuseläkeikä joustavaksi 63–68 ikävuoteen. Vanhuuseläkeiän alarajan, 63 vuotta ylittäneet kartuttivat eläkettään 4,5 prosentilla vuosiansioistaan (Tuominen ym. 2012b). Lisäksi vuoden 2005 eläkeuudistuksessa kannustettiin jatkamaan eläkeaikaista työskentelyä eikä työnteolle asetettu ansaintarajoja ja eläkkeellä tehty työ kartutti uutta eläkettä 1,5 % 68 vuoden ikään asti (Valtioneuvosto 2013). Parhailaan työmarkkinoiden keskusjärjestöt neuvottelevat uudesta, vuonna 2017 voimaan tulevasta eläkeuudistuksesta (Eläketurvakeskus 2014). Myös uuden eläkeuudistuksen tavoitteena on työurien pidentäminen. Vuonna 2017 vanhuuseläkeiän alaraja olisi 65 vuotta ja eläkeikäraja sidotaan elinajan kehitykseen vuonna 2027 (Eläketurvakeskus 2014).

2.2 Eläkeaikainen työskentely ja vapaaehtoistyö

2.2.1 Eläkeaikainen työskentely

Eläkeaikainen työskentely eli siltatyöllisyys (englanniksi bridge employment) tarkoittaa, että henkilö siirtyy kokoaikatyöstä eläkkeelle ja aloittaa työn tekemisen (Feldman 1994). Tuominen (2012) puhuu tutkimuksessaan eläkeaikaisesta työskentelystä. Myös Suomessa käytössä oleva osa-aikaeläke lasketaan eläkeaikaiseen työskentelyyn (Tuominen 2012). Osatyökyvyttömyys- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen ovat oikeutettuja kaikki 16–64 vuotiaat (Kela 2015). Lapsesta aikuiseksi -tutkimuksessa 50-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella oli noin

kahdeksan prosenttia naisista ja kuusi prosenttia miehistä ja he ovat mukana tutkimuksessa, koska myös heillä on mahdollisuus työskennellä vanhuuseläkeaikanaan.

Tyypillisintä on aloittaa eläkeaikainen työskentely heti eläkkeelle siirtymisen jälkeen, vaikka työn tekemisen voi aloittaa myöhemminkin eläkkeellä ollessa (Tuominen 2012). Työ voi olla esimerkiksi osapäivätyötä, tilapäistyötä tai henkilö voi työllistää myös itse itsensä (Feldman 1994). Työ voi olla samassa organisaatiossa kuin aiempikin työ tai työtä voi tehdä kokonaan uudessa organisaatiossa (Feldman 1994).

Suomessa eläkeikaista työskentelyä ei ole tutkittu paljon, (Palomäki & Tuominen 2014) vaikka työssäkäyvien eläkeläisten määrä on kaksinkertaistunut vuoden 2005 jälkeen ja nykyisin Suomessa kaikista 65–69 vuotiaista eläkkeellä olevista 9 % oli tehnyt työtä vähintään yhden päivän vuodessa (Uusitalo & Nivalainen 2013). Nuoremmista, 60–64 vuotiaista eläkkeellä olevista 15 % oli tehnyt työtä vähintään yhden päivän vuodessa (Uusitalo & Nivalainen 2013). Toisaalta vaikka eläkeaikainen työskentely on ollut viime vuosina kasvussa, on Suomessa osallistuminen vielä melko vaatimatonta (Kannisto 2014). Tuomisen ym. (2012) mukaan eläkeaikainen työskentely on yhteydessä työnantajien asenteisiin ja ikääntyneille tarjottuihin työmahdollisuuksiin. Vajaa 60 % työnantajista ei tarjoaisi vanhuuseläkkeellä oleville yli 63-vuotiaille mitään työtä. Useimmiten vanhuuseläkkeellä oleville tarjottaisiin osa-aikaista tai tilapäistä työtä (Tuominen ym. 2012).

Feldman (1994) kritisoi aiempia tutkimuksia, jotka käsittelevät syitä aikaiselle eläkkeelle siirtymiselle, koska tutkimuksissa ei olla aina otettu huomioon eläkeikaista työskentelyä, joka voi vaikuttaa henkilön päätökseen siirtyä eläkkeelle, mutta samanaikaista mahdollisuutta työskennellä esimerkiksi osapäiväisesti. Lisäksi Griffin ja Hesketh (2008) pitävät myös vapaaehtoistyötä osana eläkeikaista työskentelyä. He huomauttavatkin, että tutkimuksien vertaaminen keskenään voi olla ongelmallista, koska eläkeaikainen työskentely voi olla määritelty eri tavalla eri maissa.

Eläkeikäisen työskentely on positiivisesti yhteydessä eläkkeelle sopeutumiseen (Feldman 1994) ja se voi auttaa ylläpitämään sosiaalisia suhteita (von Bonsdorff ym. 2009). Lisäksi työn tekeminen antaa päivälle rytmin, jota ei välttämättä kokoaikaisella eläkkeellä ollessa olisi (Gottlieb & Gillespie 2008, Griffin & Hesketh 2008). Kun eläkeikäiseen työskentelyyn osallistumista verrattiin täysimääräiseen eläkkeelle siirtymiseen, havaittiin, että eläkeikäinen

työskentely joko työuran aikaisella tai jollakin toisella alalla, oli yhteydessä vähäisempään sairauksien ja toimintakyvyn rajoitusten määrään (Zhan ym. 2009). Yhteiskunnan kannalta eläkeaikainen työskentely voisi tarkoittaa, että yhä harvempi eläkkeellä oleva työn tekemiseen osallistuva joutuisi olemaan riippuvainen yhteiskunnan rahallisesta tuesta (Griffin & Hesketh 2008).

2.2.2 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyöllä tarkoitetaan palkatonta ja omaehtoista toimintaa, joka hyödyttää muita ihmisiä tai yhteisöjä (Gottlieb & Gillespie 2008). Vapaaehtoistyö voi olla epämuodollista toisten auttamista tai järjestäytyneitä järjestötoimintaa. Epämuodollista vapaaehtoistyötä on esimerkiksi perheen tai naapurien auttaminen (Gottlieb & Gillespie 2008). Järjestötoiminta taas voi käsittää erilaisia järjestöjä kuten esimerkiksi poliittisia, ammatillisia, uskonnollisia, ympäristöasioihin tai naisten asioihin keskittyviä järjestöjä. Järjestöt voivat olla myös harrastuksiin liittyviä (esimerkiksi erilaiset urheilu- ja kulttuuriseurat) tai ne voivat tarjota sosiaalipalveluja (Bekkers 2005). Vapaaehtoisjärjestöihin kuulumisen voi olla joko aktiivista toimintaan osallistumista tai vain passiivista järjestön jäsenmaksun maksamista (Holmes & Slater 2012).

Suomessa osallistuminen vapaaehtoistyöhön on melko aktiivista, sillä yli 30 % on mukana vapaaehtoistyössä. Ruotsissa ja Yhdysvalloissa yli 50 % väestöstä on mukana vapaaehtoistyössä (Musick & Wilson 2008, 34). Suomessa suosituin vapaaehtoistyön alue on urheilu ja liikunta. Seuraavaksi suosituimmat alueet ovat terveys- ja sosiaalialan vapaaehtoistyö ja lasten ja nuorten kasvatust asiat (Yeung 2002).

Ikääntyneiden lisääntynyt osallistuminen vapaaehtoistyöhön voi johtua vapaa-ajan lisääntymisestä eläkeaikana tai hyvästä terveydestä, toimeentulosta tai pitkäikäisyydestä (Gottlieb & Gillespie 2008). Vapaaehtoistyön tekemisen taustalla voi olla useita motiiveja kuten halu tuntea itsensä tärkeäksi, halu toimia tärkeiden arvojen puolesta tai kiinnostus tutustua uusiin ihmisiin (Clary & Snyder 1999). Bekkers (2005) mainitsee motiiveiksi myös elämän tarkoituksen löytämisen ja oman identiteetin ilmaisemisen. Ikääntyneiden kasvava kiinnostus tehdä vapaaehtoistyötä on saanut huomiota sekä tutkijoiden että päättäjien keskuudessa (Tang ym. 2010). Vaikka yksilö ei saa vapaaehtoistyöstä rahaa, voi

vapaaehtoistyön tekemisellä olla sekä työtä tekeväälle yksilölle että koko yhteiskunnalle samoja, positiivisia vaikutuksia kuin palkkatyöstä (Griffin & Hesketh 2008). Vapaaehtoistyön tekemisen on todettu olevan yhteydessä mm. parempaan psyykkiseen terveyteen, parempaan toimintakykyyn ja parantuneeseen itsearvioituun terveyteen (Choi ym. 2010).

Osa tutkijoista (esim. Griffin & Hesketh 2008) määrittelevät eläkeaikaiseen työhön myös vapaaehtoistyön, kun taas osa tutkijoista (esim. Feldman 1994, von Bonsdorff ym. 2009) eivät huomioi vapaaehtoistyötä osana eläkeaikaista työskentelyä, mikä saattaa johtua kulttuurieroista. Varsinkin Suomessa vapaaehtoistyötä pidetään osana vapaa-aikaa ja se rinnastetaan harrastuksiin (Piekkola & Ruuskanen 2006). Vapaaehtoistyön suosion kasvu ikääntyneiden keskuudessa sekä vapaaehtoistyön tekemisen positiiviset yhteydet terveyteen tekevät vapaaehtoistyöstä tärkeän tutkimusaiheen ja siksi se olisi syytä erottaa tutkimuksissa ansiotyöstä ja toisaalta myös vapaa-ajan harrastuksista. Myös Lapsesta aikuiseksi-tutkimuksessa tutkittavilta on kysytty vapaaehtoistyön tekemistä erikseen. Tässä tutkimuksessa käytänkin erikseen käsitteitä vapaaehtoistyön tekeminen, eläkeaikainen työskentely sekä vapaa-ajan harrastukset.

3 ELÄKKEELLE SIIRTYMISEEN JA ELÄKEAIKAISEEN TYÖSKENTELYYN LIITTYVÄT TEORIAM JA TEKIJÄT

Yksilön eläkkeelle siirtymiseen on liitetty monia erilaisia, toisiaan täydentäviä teorioita, jotka käsittelevät eläkkeelle siirtymistä erilaisista näkökulmista (Wang & Shultz 2010). Eläkkeelle siirtymistä on kuvailtu teorioiden avulla esimerkiksi päätöksenteon näkökulmasta, temporaalisena prosessina sekä eläkkeelle sopeutumisen näkökulmasta (Wang & Shultz 2010). Työntekijän eläkkeelle siirtymiseen nähdään usein liittyvän jonkinlainen päätöksentekoprosessi (Feldman 1994). Kun työntekijä päättää siirtyä eläkkeelle, työntekijän sitoutuneisuus työhön vähenee ja työntekijä vetäytyy työhön liittyvistä toimista (Feldman 1994). Eläkkeelle siirtyminen päätöksentekoprosessin näkökulmasta voi kuitenkin olla ongelmallinen, koska kaikilla työntekijöillä ei ole samanlaista mahdollisuutta päättää eläkkeelle siirtymisestään (Wang & Shultz 2010). Työhön sekä eläkkeelle siirtymiseen liittyvät päätökset ovat siis vain osalle työntekijöistä vapaaehtoisia valintoja (Phillipson & Smith 2005). Osa työntekijöistä ei voi valita, vaan ratkaisuja määrittelevät esimerkiksi työntekijän terveys, perhesyyt tai taloudellinen tilanne (Phillipson & Smith 2005).

Eläkkeelle siirtymiseen liittyvä *temporaalinen prosessimalli* käsittää kolme peräkkäistä vaihetta (Wang & Shultz 2010). Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu eläkkeelle siirtymiseen liittyvä suunnittelu, jota seuraa päätöksentekovaihe. Päätöksentekovaiheen jälkeen tapahtuu eläkkeelle siirtyminen ja sopeutuminen (Wang & Shultz 2010). Suunnitteluvaihe on asteittainen ja ensimmäisessä vaiheessa saatetaan vasta kaukaisesti valmistautua tulevaan ja keskustella eläkkeelle siirtymiseen liittyvistä asioista ja odotuksista (Wang & Shultz 2010). Vasta myöhemmin tehdään konkreettisia suunnitelmia, jotka koskevat toimeentuloa, asumista ja ajankäyttöä (Adams & Rau 2011). Konkreettiset suunnitelmat vaativat tietoa henkilön terveydestä ja taloudesta (Wang & Shultz 2010). Päätöksentekovaiheessa työntekijän pitää punnita työlleen ja vapaa-ajalleen antamia arvoja ja tehdä varsinainen päätös (Wang & Shultz 2010). Viimeisessä vaiheessa päätös konkretisoituu ja työntekijä siirtyy eläkkeelle. Henkilön sopeutuminen eläkkeelle liittyy esimerkiksi siihen, miten ansiotyöstä vapautunut aika käytetään (Adams & Rau 2011). Henkilö saattaa osallistua vapaa-ajan harrastuksiin, vapaaehtoistyöhön tai eläkeaikaiseen työskentelyyn, jotka voivat helpottaa eläkkeelle sopeutumista (Adams & Rau 2011). On huomattava, että eläkkeelle siirtyvät ihmiset, heidän elämäntilanteensa sekä

eläkkeelle siirtymiseen liittyvät vaiheet ovat erilaisia. Toisille sopeutuminen muuttuneeseen elämäntilanteeseen on helpompaa kuin toisille (Wang & Shultz 2010).

Eläkkeelle siirtymistä sopeutumisen näkökulmasta on käsitelty perinteisissä gerontologisissa teorioissa, joita ovat elämänkulkuperspektiivi, rooliteoria ja jatkuvuusteoria (Wang & Shultz 2010). *Jatkuvuusteorian* ajatuksena on, että yksilö pyrkii säilyttämään elämässään aikaisemmin omaksumansa mallin elää (Atchley 1989). Yksilön identiteetti tai käsitys itsestä ei muutu missään eläkkeelle siirtymisen vaiheessa (Atchley 1989). Jatkuvuusteorialla on usein selitetty myös eläkeikäistä työskentelyä, vapaaehtoistyötä sekä vapaa-ajan harrastuksia (Kim & Feldman 2000). Urasuuntautuneet henkilöt hakevat eläkkeelle siirtymisen jälkeen jatkuvuutta osallistumalla eläkeikäiseen työskentelyyn kun taas toiset hakevat jatkuvuutta osallistumalla vapaaehtoistyöhön tai vapaa-ajan harrastuksiin (Kim & Feldman 2000). Sosiaaliset suhteet ovat jatkuvuuden kannalta tärkeitä ja niitä voi olla joko työyhteisössä tai työn ulkopuolella, kuten perheessä, vapaaehtoistyössä tai harrastuksissa, riippuen siitä, miten yksilö aikansa käyttää siirryttyään eläkkeelle (Kim & Feldman 2000). Eläkeikäinen työskentely, vapaaehtoistyön tekeminen ja vapaa-ajan harrastuksiin osallistuminen on Kimin ja Feldmanin (2000) mukaan yhteydessä eläkkeellä viihtymiseen ja yleiseen elämäntyytyväisyyteen, mikä antaa tukea jatkuvuusteorialle puhuttaessa eläkeikäisestä työskentelystä, vapaaehtoistyötä tai vapaa-ajan harrastuksiin osallistumisesta eläkeaikana.

3.1 Eläkkeelle siirtymiseen ja eläkeikäiseen työskentelyyn liittyvät tekijät

Eläkkeelle siirtymiseen liittyviä tekijöitä voidaan määritellä usealla tavalla. Yksi tapa on puhua “eläkkeelle työntävistä” ja “eläkkeelle vetävistä” tekijöistä (englanniksi push and pull factors) (esim. Humphrey ym. 2003). Eläkkeelle työntävät tekijät ovat negatiivisia, kuten heikentynyt terveys. Eläkkeelle vetävät tekijät taas ovat positiivisia kuten vapaa-ajan harrastukset tai taloudellinen turvallisuus (Humphrey ym. 2003). Riippuen ympäristöstä ja yksilöstä, sama tekijä tai tapahtuma voi olla eri yksilöille joko eläkkeelle työntävä tai vetävä tekijä (Shultz ym. 1998, Shacklock 2009). Useimmilla työntekijöillä ei ole enää nykyisin pakollista eläkeikää, joten yksilön kokemat eläkkeelle vetävät ja eläkkeelle työntävät tekijät sekä niiden yhdistelmät saattavat tulla yhä suurempaan rooliin eläkkeelle siirtymiseen liittyvässä päätöksenteossa (Shultz ym. 1998).

Toisenlainen näkökulma on tarkastella eläkkeelle siirtymiseen liittyviä tekijöitä jakamalla ne *yhteiskunnallisiin tekijöihin, työhön ja organisaatioon liittyviin tekijöihin ja yksilöllisiin tekijöihin* (Wang & Shultz 2010). Yhteiskunnallisilla tekijöillä tarkoitetaan yhteiskunnassa vallitsevaa eläkejärjestelmää, joka raamittaa eläkkeelle siirtymisen mahdollisuudet. Lisäksi siihen kuuluvat yhteiskunnassa vallitsevat arvot, asenteet ja sosiaaliset normit, jotka ovat yhteydessä siihen, miten yksilö suhtautuu työhön ja eläkkeelle siirtymiseen. Yhteiskunnallisia tekijöitä Suomessa käsittelin jo aiemmin kappaleessa 2.1. Nämä kaikki kolme tekijää yhdessä vaikuttavat yksilön eläkkeelle siirtymiseen ja eläkeaikaiseen työntekoon liittyviin ratkaisuihin ja päätöksentekoon (Wang & Shultz 2010).

3.1.1 Organisaatioon, työhön ja työoloihin liittyvät tekijät

Työntekijän kokema työn fyysinen vaativuus ja korkeat psykososiaaliset vaatimukset työssä ovat tekijöitä, jotka ovat yhteydessä aikaiseen eläkkeelle siirtymiseen (van den Berg ym. 2010). Eri ammattiryhmien kokema työstressi saattaa olla erilaista (van den Berg ym. 2010). Wangin ja Shultzin (2010) mukaan asiantuntijatehtävissä työskentelevät saattavat kärsiä psyykkisestä stressistä enemmän kuin työntekijäammateissa toimivat työntekijät. Työntekijäammateissa toimivien työ taas voi olla fyysisesti vaativampaa, mikä saattaa työuran aikana kasaantua ja aiheuttaa heikentynyttä terveyttä. Heikentynyt terveys taas on yhteydessä aikaisempaan eläkkeelle siirtymiseen (Wang & Shultz 2010).

Työntekijän tyytymättömyys työhönsä ja työntekijän kokema stressi työstä ovat myös tekijöitä, jotka ovat yhteydessä aikaisempaan eläkkeelle siirtymiseen (van den Berg ym. 2010). Van den Bergin ym. (2010) tutkimuksessa ikääntyneiltä työntekijöiltä kysyttiin heidän aikomuksistaan siirtyä eläkkeelle. Haastateltavat kokivat eniten juuri työn aiheuttaman stressin olevan syynä toiveeseen siirtyä eläkkeelle ennen 65 ikävuotta. Stressin koettiin johtuvan mm. ylityöstä, liian vähäisestä työvoimasta, sosiaalisen tuen puutteesta työkavereilta ja huonosta työn johtamisesta. Samassa tutkimuksessa mainittiin myös vuorotyö syynä toiveeseen siirtyä eläkkeelle ennen 65 ikävuotta.

3.1.2 Yksilölliset tekijät

Eläkkeelle siirtymiseen liittyviin yksilöllisiin tekijöihin voidaan lukea kuuluvan ainakin sukupuoli, ikä, terveydentila, perhetilanne, koulutus, ammattiasema ja tulot sekä vapaa-ajan harrastukset. Vapaa-ajan harrastuksia käsittelem erikseen vasta seuraavassa kappaleessa 4.

Kun eläkkeelle siirtymiseen liittyvät tekijät kuten ammatti vakioitiin, miesten ja naisten eläkesuunnitelmissa ei ollut eroa (Tuominen ym. 2012). Myös Lapsesta aikuiseksi-tutkimuksessa sekä naiset että miehet arvioivat siirtyvänsä eläkkeelle noin 64-vuotiaina (Kokko 2010). Toive-eläkeikä oli kuitenkin sekä naisilla että miehillä huomattavasti alhaisempi ja miesten ja naisten toiveet erosivat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi. Naiset toivoivat siirtyvänsä eläkkeelle keskimäärin 60,2 vuoden iässä (vaihteluväli 49–70v), miehet 58,7 vuoden iässä (vaihteluväli 49–80v) (Kokko 2010). Toiveista ja suunnitelmista huolimatta miehet kuitenkin jatkavat töitä eläkeiän saavuttamisen jälkeen naisia useammin (Palomäki & Tuominen 2010). Eläkeiän saavuttamisen jälkeen työtä jatkavista 58 % on miehiä ja 42 % naisia (Palomäki & Tuominen 2010).

Suomessa miesten eläkkeet ovat keskimäärin suurempia kuin naisten vastaavat. Vuonna 2010 miesten keskimääräinen eläke oli 1560 ja naisten 1217 euroa (Tuominen ym. 2011). Erot eläkkeissä johtuvat miesten ja naisten palkkaeroista ja yleensä naisten lyhemmistä työurista miehiin verrattuna (Tuominen ym. 2011). Osittain naisten erilainen työhistoria johtuu lapsien syntymästä ja usein naisille kohdistuvista lasten- ja kodinhoidon töistä (Shacklock ym. 2009, Tuominen ym. 2011). Eläkeaikainen työskentely näyttää olevan tyypillisempää miehille kuin naisille (Davis 2003, Wang ym. 2008). Myös Suomessa miehet tekevät enemmän työtä vanhuuseläkkeen rinnalla kuin naiset (Kannisto 2014).

Ikä ja terveys ovat merkittäviä eläkkeelle siirtymiseen liittyviä tekijöitä (Wang & Shultz 2010). Mitä vanhemmasta työntekijästä on kyse, sitä todennäköisempää on, että hän siirtyy eläkkeelle (Wang & Shultz 2008). Yhteiskunnalliset odotukset eläkkeelle siirtymisestä saattavat myös lisätä taipumusta siirtyä eläkkeelle mitä vanhemmasta työntekijästä on kyse (Kim & Feldman 1998). Korkea ikä on yhteydessä työntekijän heikentyneeseen terveyteen (Kim & Feldman 2000, von Bonsdorff ym. 2009, Wang & Shultz 2010). Heikentynyt terveys on yhteydessä aikaisempaan eläkkeelle siirtymiseen (von Bonsdorff ym. 2009, van den Berg ym. 2010). Terveystään kohtalaisena tai huonona pitävien ”riski” lopettaa työnteko viimeistään 63-

vuotiaana on nelinkertainen verrattuna niihin, jotka pitävät terveyttään hyvänä (Lehto & Sutela 2008). Kysyttäessä työn tekemisen jatkamisesta yli 63-vuotiaana terveys epäilytti eniten rakennusalalla ja maatalous- ja liikennetyössä työskenteleviä (Lehto & Sutela 2008). Myös työntekijöiden työuran aikaiset suunnitelmat työskennellä eläkeaikanaan vähenivät, mitä vanhemmasta työntekijästä oli kyse (von Bonsdorff ym. 2009). Suunnitelmien lisäksi eläkeaikaiseen työntekoon osallistuminen oli vähäisempää, mitä iäkkäämmästä työntekijästä oli kyse (Kim & Feldman 2000).

Hyvä terveys on positiivisesti yhteydessä sekä työssä jatkamiseen että eläkeaikaiseen työskentelyyn (Kim & Feldman 2000, Palomäki & Tuominen 2010). Toisaalta Griffinin ja Heskethin (2008) tutkimuksessa koettu terveys ei ollut yhteydessä työssä olevien tulevaisuuden suunnitelmiin työskennellä eläkeaikanaan (joko palkkatyössä tai vapaaehtoistyössä). Tämän tutkijat arvelivat johtuvan siitä, että ne työssä olevat ihmiset, joiden terveys on heikko, aikovat jäädä aikaisin eläkkeelle, mutta he uskovat pystyvänsä silti tekemään osa-aikaista työtä heikosta terveydestään huolimatta. Samassa tutkimuksessa selvisi kuitenkin, että jo eläkkeellä olevilla henkilöillä heikentynyt tai huono terveys oli yhteydessä vähäisempään palkkatyöhön osallistumiseen. Huono terveys eläkkeellä ollessa ei kuitenkaan vähentänyt tutkittavien vapaaehtoistyöhön osallistumista (Griffin & Hesketh 2008).

Perhetilanne, perheenjäsenet sekä ystävät voivat olla merkittävässä roolissa yksilön eläkkeelle siirtymiseen liittyvässä päätöksenteossa (Szinovacz 2013). Ne henkilöt, joilla on puoliso, siirtyvät yksin asuvia henkilöitä tavallisemmin varhain eläkkeelle (Humphrey ym. 2003). Perheenjäsenet tai ystävät saattavat tarjota tukea tai olla roolimallina eläkkeelle siirtymisessä (Szinovacz 2013). Osa lykkää eläkkeelle siirtymistään siihen asti, kunnes heidän lapsensa eivät ole enää riippuvaisia heistä kun taas toiset saattavat siirtyä eläkkeelle aikaisin huolehtiakseen lapsenlapsistaan tai sairaasta läheisestään (Brown & Warner 2008). On myös tavallista, että puoliset sovittavat eläkkeelle siirtymisensä samaan ajankohtaan (Johnson & Favreault 2001). Eläkeaikaisella työskentelyllä ei näyttänyt olevan yhteyttä perhetilanteeseen Wangin ym. (2008) tutkimuksessa.

Tulojen merkityksestä siirtyä eläkkeelle tai työskennellä eläkeaikana on keskenään hieman ristiriitaisia tutkimustuloksia. Alempiin tuloluokkiin kuuluvat jatkavat todennäköisemmin työtä kuin ne, jotka kuuluvat ylimpään tulokvartiiliin (Tuominen ym. 2012). Wangin ja Shultzin (2010) mukaan tulojen merkitys ja taloudellinen tilanne eläkkeelle siirtymiseen liittyviin

ratkaisuihin ei ole täysin yksiselitteinen. Taloudellinen kannustin ei siis ole heidän mukaansa pääasiallinen tekijä jatkaa työtä, siirtyä eläkkeelle tai työskennellä eläkeaikana. Taloudellinen asema liittyy eläkkeelle siirtymiseen liittyviin ratkaisuihin, mutta eläkeaikainen työn tekeminen on yhteydessä työntekijöiden tyytyväisyyteen omaan työhönsä, eikä siihen, että heidän taloudellinen tilanteensa olisi huono (Wang & Shultz 2010). Myös Palomäen ja Tuomisen (2010) tutkimus viittaa siihen, että taloudelliset syyt ovat tärkeitä tekijöitä työssä jatkamisessa, mutta taustalla on myös kiinnostavana ja haastavana pidetty työ. Työtä jatkavat 63–70-vuotiaat työntekijät pitävät kuitenkin taloudellisia syitä tärkeämpänä kuin saman ikäiset, eläkeaikanaan työskentelevät henkilöt (Palomäki & Tuominen 2010). Työssä jatkajista 47 % ja eläkeaikana työskentelevistä 29 % kertoi taloudellisten seikkojen olleen osasyynä työn jatkamiseen (Palomäki & Tuominen 2010). Samantapaiseen tulokseen ovat päätyneet myös van Dam ym. (2009), joiden mukaan hyvässä taloudellisessa tilanteessa olevilla työntekijöillä saattaa olla palkitseva työ, josta he eivät halua siirtyä aikaisin eläkkeelle (van Dam ym. 2009).

Eläkeaikana työskentelevät suomalaiset näyttävät olevan keskimääräistä parempituloisia muihin eläkkeensaajiin verrattuna (Tuominen ym. 2010, Kannisto 2014). Työssä käyvät vanhuuseläkeläiset saavat keskimääräistä korkeampaa työeläkettä (Kannisto 2014), mistä voidaan Kanniston (2014) mukaan päätellä, että työtä tehdään ennen kaikkea kiinnostuksen ja motivaation vuoksi. Suomalaistutkimuksista poiketen Kimin & Feldmanin (2000) tutkimuksessa selvisi, että mitä korkeampi oli työntekijän palkka eläkkeelle siirtymisen hetkellä, sitä vähemmän todennäköisesti hän työskenteli eläkeaikanaan. Vapaaehtoistyön tekeminen näyttää olevan yhteydessä korkeampiin tuloihin eläkeaikana (Kim & Feldman 2000, Choi 2003). Syynä tähän voi Choin (2003) mukaan olla vapaaehtoistyön kustannukset ja toisaalta se, että parempituloisten ei tarvitse täyttää aikaansa vain palkkatyöllä vaan heillä on aikaa myös vapaaehtoistyöhön.

Koulutus ja ammattiasema ovat selvästi yhteydessä työntekijöiden halukkuuteen jatkaa töitä yli 63-vuotiaana (Järnefelt 2010, Palomäki & Tuominen 2010). Tilastokeskuksen työolotutkimuksen (2013) mukaan perusasteen tutkinnon suorittaneista palkansaajista 31 % arvelee jäävänsä pois työstä yli 63-vuotiaana kun taas korkea-asteen tutkinnon suorittaneista vastaava osuus on 46 %. Ammattiasemaa tarkasteltaessa teollisuustyöntekijöistä vain 18 % aikoo siirtyä eläkkeelle yli 63-vuotiaana mutta ylemmistä toimihenkilöistä peräti 61 % uskoo työskentelevänsä yli 63-vuotiaaksi (Järnefelt ym. 2014). Yrittäjät jatkavat työelämässä

palkansaajia pidempään (Rantala & Romppanen 2004) ja toisaalta myös he ovat palkansaajia halukkaampia työskentelemään eläkeaikanaan (Hyrkkänen 2004).

Myös eläkeaikainen työskentely on yleisempää korkeammin koulutetuilla ja korkeasti koulutetut työskentelivät eläkeaikanaan todennäköisemmin kuin siirtyivät kokonaan eläkkeelle (Griffin & Hesketh 2008, von Bonsdorff ym. 2009). Koulutuksella ei kuitenkaan ollut yhteyttä vapaaehtoistyöhön osallistumisessa (Griffin & Hesketh 2008).

4 VAPAA-AJAN HARRASTUSTEN YHTEYS ELÄKKEELLE SIIRTYMISEEN JA ELÄKEAIKAISEEN TYÖSKENTELYYN

Vapaa-aika ja harrastukset kuuluvat eläkkeelle siirtymiseen liittyviin yksilöllisiin tekijöihin, jotka voivat olla yhteydessä eläkkeelle siirtymiseen liittyvään päätöksentekoon, mutta se, edesauttavatko harrastukset työn jatkamista (esim. Shacklock ym. 2009) vai houkuttelevatko ne työntekijää eläkkeelle, ei ole täysin selvää. Rennemark ja Berggren (2006) vertailivat tutkimuksessaan kolmea eri 60-vuotiaiden ryhmää (työssä olevat, terveydellisistä syistä työstä poissa olevat ja muista syistä työstä poissa olevat henkilöt). Kun työssä olevien ryhmää verrattiin terveyssyistä eläkkeellä olevien ryhmään, huomattiin, että työssä olevat harrastivat todennäköisemmin erityisesti älyllisiä ja kulttuurisia harrastuksia kuin työstä terveyssyistä poissa olevat. Myös muu harrastusaktiivisuus oli työssä olevilla suurempi kuin terveyssyistä työstä poissa olevilla. Samaan tapaan työssä käyviä verrattaessa muista kuin terveyssyistä työstä poissa oleviin selvisi, että työssä käyvät lukevat enemmän kirjoja. Rennemark ja Berggren (2006) kuitenkin huomauttavat, että taustalla voi olla myös muita syitä. Esimerkiksi korkea koulutustaso on yhteydessä aktiivisempaan osallistumiseen älyllisiin ja kulttuurisiin harrastuksiin kuin matala koulutustaso (Rennemark & Berggren 2006).

Rennemarkin ja Berggrenin (2006) väitettä koulutustason yhteydestä harrastusaktiivisuuteen tukee myös Hyden ym. (2004) tutkimus, jossa alhaisella sosioekonomisella asemalla oli huonoa terveyttäkin suurempi negatiivinen yhteys tutkittavien harrastusten lukumäärään ennen eläkkeelle siirtymistä ja eläkkeellä ollessa. Tämän tutkijat arvelivat johtuvan siitä, että alhaisesta sosioekonomisesta asemasta tulevilla ihmisillä ei olisi niin paljon aikaa, rahaa tai heillä olisi yleisesti huonommat mahdollisuudet osallistua harrastuksiin esimerkiksi asuinpaikkansa vuoksi. He myös arvelevat, että kyse on myös siitä, että korkeammasta sosioekonomisesta asemasta tulevilla ihmisillä kaikki edellä mainitut tekijät yhdessä luovat ympäristön, joka helpottaa mahdollisuuksia osallistua ja lisää näiden ihmisten taipumusta osallistua useampiin vapaa-ajan harrastuksiin verrattuna alemmasta sosioekonomisesta asemasta tuleviin ihmisiin (Hyde ym. 2004). Eläkkeelle siirtyminen saattaa lisätä yksilön mahdollisuuksia uusien harrastusten toteuttamiseen, mutta useat tutkimukset (Hyde ym. 2004, Agahi ym. 2006, Nimrod 2007) viittaavat pikemminkin siihen, että merkittävämpää on yksilön työelämässä omaksuma vapaa-ajan harrastuneisuus, joka näyttää jatkuvan hyvin samantapaisena yksilön siirtyessä eläkkeelle.

4.1 Harrastusten yhteys eläkkeelle siirtymiseen

Tutkimukset vapaa-ajan harrastusten yhteydestä ikääntyvien työntekijöiden eläkkeelle siirtymiseen eivät ole yhteneviä. Tutkimuksia harrastusten yhteydestä eläkkeelle siirtymiseen on vähän ja tutkimukset eivät erittele eri vapaa-ajan harrastuksia. Usein halu viettää aikaa lastenlasten tai puolison kanssa on nähty eläkkeelle siirtymiseen liittyväksi syyksi (Dufva 2012, De Preter ym. 2013), mutta lastenlasten tai puolison kanssa vietettyä aikaa ei tulkita vapaa-ajan harrastukseksi (De Preter ym. 2013). Eläkkeelle siirtymiseen liittyvää päätöksentekoa suhteessa työntekijöiden vapaa-aikaan ja siihen, millaisen merkityksen työntekijät vapaa-ajalleen antavat, on tutkittu hyvin vähän (Dufva 2012, De Preter ym. 2013). Esimerkiksi De Preterin ym. (2013) mukaan olisi tärkeää tutkia, miten eläkkeelle siirtymiseen liittyvä päätöksenteko on yhteydessä työntekijän vertailuun työstä ansaitun rahan ja toisaalta eläkkeelle siirtymiseen liittyvän vapaa-ajan välillä.

Harrastukset koettiin Pelkosen (2005) tutkimuksessa tärkeäksi eläkkeelle siirtymiseen liittyväksi tekijäksi, koska hieman yli puolet vastaajista halusi saada enemmän aikaa harrastuksilleen. Myös Tuomisen ym. (2012) tutkimuksessa vapaa-ajan harrastukset selittivät eläkkeelle siirtymistä lähes yhtä paljon kuin työ ja työolot. Tuomisen ym. (2012) tutkimuksessa työ ja työolot sekä vapaa-aika ja harrastukset selittävät noin 60 % eläkkeelle siirtymispäätöksestä. Vapaa-ajalla ja vapaa-ajan harrastuksilla on sitä enemmän merkitystä, mitä nuorempana työntekijä siirtyy vanhuuseläkkeelle (Tuominen ym. 2012). Eläkkeelle siirtymisiän noustessa vapaa-ajan ja harrastusten merkitys eläkkeelle siirtymispäätöksessä vähenee (Tuominen ym. 2012). Lisäksi havaittiin, että mitä korkeampi henkilön koulutus oli, sitä suuremman painoarvon hän antoi vapaa-ajalleen ja harrastuksilleen ja halusi siirtyä aiemmin eläkkeelle (Tuominen ym. 2012).

Von Bonsdorffin ym. (2009) tutkimuksessa ei löytynyt merkityksellistä yhteyttä työn ulkopuolisilla harrastuksilla ja halulla jäädä kokoaikaisesti eläkkeelle. Thorsenin ja Eriksenin (2012) tutkimuksessa tutkittiin, mitkä yksittäiset vapaa-ajan harrastukset ovat yhteydessä henkilön eläkkeelle siirtymisen ajankohtaan naisilla ja miehillä. Suurin osa työssä olevien naisten ja miesten vapaa-ajan harrastuksista muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta eivät Thorsenin ja Eriksenin (2012) mukaan ”vetäneet” työntekijöitä aikaisemmin eläkkeelle. Thorsenin ja Eriksenin (2012) mukaan naisten ja miesten vapaa-ajan harrastusten yhteys

toiveeseen siirtyä eläkkeelle on erilainen. Aktiivisesti vapaaehtoistyössä työnsä ohella mukana olevat naiset (sekä 40–54 että 55–61 vuotiaat) halusivat siirtyä eläkkeelle myöhemmin (Thorsen & Eriksen 2012). Toisaalta Humphreyn ym. (2003) brittitutkimuksessa vapaaehtoistyön tekeminen oli yhteydessä aikomukseen siirtyä aikaisin eläkkeelle 50–69 vuotiaiden työntekijöiden keskuudessa. Vanhimpien miesten ikäryhmässä (55–61 vuotta) metsästys- ja kalastusharrastus oli yhteydessä haluun siirtyä eläkkeelle aikaisemmin. Myös muu vapaa-ajan harrastusaktiivisuus oli Thorsenin ja Eriksenin (2012) tutkimuksen vanhimmilla (55–61 vuotiailla) miehillä yleisemmin yhteydessä toiveeseen siirtyä aiemmin eläkkeelle kuin nuoremmilla miehillä tai kummallakaan naisten ikäryhmällä. Kulttuurierot saattavat tulla esiin myös vapaa-ajan harrastuksissa. Suomalaistutkimuksessa naisille vapaa-aika ja harrastukset olivat tärkeämpi motiivi siirtyä eläkkeelle kuin miehille (Tuomisen ym. 2012).

Mielenkiintoinen ja täysin päinvastainen näkökulma löytyy Shacklockin (2009) tutkimuksesta, jossa tutkittiin eläkkeelle siirtymisen sijaan työn jatkamiseen yhteydessä olevia tekijöitä. 50-vuotiailla miehillä ja naisilla vapaa-ajan harrastukset olivat yhteydessä aikomukseen jatkaa työntekoa, kun tutkittavilta kysyttiin, mitkä seikat vaikuttavat heidän työssä jatkamiseensa. Shacklock (2009) muistuttaakin, että samat tekijät voivat liittyä sekä toiveeseen siirtyä eläkkeelle, mutta myös aikomukseen jatkaa työtä. Myös liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla näyttää edistävän työssä pidempään jatkamista (Dufva 2012). Tulokset eivät sikäli ole yllättäviä, sillä vapaa-ajan aktiivisuuden ja harrastuneisuuden on todettu olevan yhteydessä hyvään terveyteen useissa tutkimuksissa (esim. Agahi & Parker 2005) ja hyvä terveys taas on yhteydessä pidempään työssä jatkamiseen (Kim & Feldman 2000, Palomäki & Tuominen 2010).

4.2 Harrastusten yhteys eläkeaikaiseen työskentelyyn

Tutkimuksia harrastusten yhteydestä eläkeaikaiseen vapaaehtoistyön tekemiseen ei ole, joten tässä käsittelen harrastusten yhteyttä eläkeaikaiseen työskentelyyn. Kuten harrastusten yhteys eläkkeelle siirtymiseen, myös niiden yhteys eläkeaikaiseen työskentelyyn on epäyhtenäinen. Von Bonsdorffin ym. (2009) tutkimuksessa ei löytynyt yhteyttä vapaa-ajan harrastuksilla ja aikomuksella työskennellä eläkeaikana omassa, nykyisessä työtehtävässä. Sen sijaan vapaa-ajan harrastukset olivat positiivisesti yhteydessä eläkeaikaiseen työskentelyyn eri alalla kuin henkilön nykyinen työtehtävä. Tätä von Bonsdorff ym. (2009) selittävät sillä, että vapaa-

aikanaan aktiiviset ihmiset saattavat nähdä eläkeaikaisen työskentelyn eri alalla uutena haasteena kun taas työn jatkaminen samalla alalla kuin aikaisemminkin työelämässä ei tunnu houkuttevalta vaihtoehdolta. Eri alalla työskentely voi näyttäytyä työntekijälle työn ulkopuolisena harrastuksena ja näin tarjota jatkuvuutta aktiiviseen vapaa-aikaan (von Bonsdorff ym. 2009). Täysin päinvastaisiakin tutkimustuloksia löytyy, sillä Kimin ja Feldmanin (2000) tutkimuksessa selvisi, että mitä enemmän yksilö osallistuu eläkeaikanaan minkä tahansa työn tekemiseen, sitä vähemmän hän osallistuu vapaa-ajan harrastuksiin. Kimin & Feldmanin (2000) mukaan eläkeaikainen työskentely korvaa tutkittavien vapaa-ajan harrastuksia ja vapaaehtoistyötä.

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko kolmen eri harrastuksen (kirjojen lukemisen, musiikin soittamisen tai urheilu- ja liikuntaharrastuksen) harrastusaktiivisuudella yhteyttä 50 vuotiaiden toive-eläkeikään ja eläkeaikaisen ansio- ja vapaaehtoistyön aikomuksiin eri ammattiasemissa olevilla henkilöillä.

Tutkimuskysymykset:

1. Onko kirjojen lukeminen, musiikin soittaminen tai urheilu- ja liikuntaharrastus yhteydessä 50-vuotiaiden toive-eläkeikään?
2. Onko kirjojen lukeminen, musiikin soittaminen tai liikunta ja urheiluharrastus yhteydessä 50-vuotiailla aikomukseen työskennellä eläkeaikanaan tai tehdä vapaaehtoistyötä?
3. Onko aikomuksella työskennellä eläkeaikana ja toive-eläkeiällä yhteys?
4. Onko aikomuksella tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana ja toive-eläkeiällä yhteys?

Kaikissa edellä mainituissa yhteyksissä otetaan huomioon ammattiaseman rooli.

6 TUTKIMUSAINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

6.1 Aineisto

Tämä tutkimus perustuu Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimuksen (Jyväskylä Longitudinal Study of Personality and Social Development) aineistoon. Lapsesta aikuiseksi-pitkittäistutkimus alkoi vuonna 1968, kun tutkittavat olivat 8-vuotiaita (Pulkkinen 2006; 2009). Osallistujat valittiin satunnaisesti Jyväskylän kouluista. Alkuperäisessä otoksessa oli mukana 12 koululuokkaa (196 poikaa ja 173 tyttöä). Lähes kaikki tutkittavat ovat syntyneet vuonna 1959.

Tässä tutkimuksessa on käytetty ainoastaan vuoden 2009 otosta, jolloin tutkittavat olivat 50-vuotiaita. Tällöin käytettävissä oleva otoskoko oli 323 henkilöä, joka on 88 % alkuperäisestä otoksesta. Vuonna 2009 ainakin johonkin tutkimuksen osioon (elämäntilannekysely, haastattelu, terveystarkastus) osallistui 271 henkilöä. Tutkimusmenetelmät olivat postitse lähetetty elämäntilannekysely, psykologinen haastattelu ja terveystarkastus (Pulkkinen 2009). Osanottajat ovat suomen kieltä puhuvia suomalaisia ja he edustavat hyvin koko vuonna 1959 syntyneiden ikäluokkaa aviosäädyn, perhemuodon, lasten määrän ja työllistymisen puolesta verrattaessa aineistoa Tilastokeskuksen tietoihin (Metsäpelto ym. 2010). Miesten koulutustaso ja ammattiasema jakautuivat kuten koko ikäluokassa. Sen sijaan naisissa oli tässä tutkimuksessa vähän enemmän alempia toimihenkilöitä kuin koko ikäluokassa.

6.2 Muuttajat

6.2.1 Harrastusmuuttajat

Tämän tutkimuksen muuttajat otettiin vuoden 2009 otoksesta. Tutkittavilta kyseltiin kahdella eri tutkimuspatteristolla heidän harrastuksiaan ja vapaa-ajanviettotapojaan. Tähän tutkimukseen on valittu kolme eri harrastusmuuttujaa. Nämä kolme tyypillistä harrastusmuuttujaa (musiikin soittaminen, kirjojen lukeminen ja liikunta- ja urheiluharrastus) ovat myös Tilastokeskuksen (2011) suomalaisten ajankäyttöä koskevassa tutkimuksessa.

Musiikin soittamisen useutta kysyttiin tutkittavilta vapaa-ajanvietto- ja harrastuskyselyssä, joka on osa haastattelua. Tutkittavilta kysyttiin, kuinka usein he soittavat musiikkia vapaa-aikanaan. Asteikko on viisiportainen, 1=ei lainkaan tai hyvin harvoin, 2=harvemmin kuin kerran kuukaudessa, 3=1–4 kertaa kuukaudessa, 4=2 kertaa viikossa tai useammin, 5=kausiluonteisesti, silloin usein. Tässä tutkimuksessa musiikin soittamista koskevat vastaukset luokiteltiin kahteen luokkaan: 1=harvoin tai ei lainkaan (1–2), 2=kyllä (3–5).

Kirjojen lukemista kysyttiin tutkittavilta elämäntilannekyselyssä vapaa-aikaa koskevissa kysymyksissä. Kirjojen lukemista selvitettiin kysymällä, montako kirjaa he ovat lukeneet viimeisen puolen vuoden aikana. Vastausvaihtoehdot olivat 1=en yhtään kirjaa, 2=1–3 kirjaa, 3=4–10 kirjaa, 4=11–20 kirjaa 5=yli 20 kirjaa. Tässä tutkimuksessa vastaukset luokiteltiin kolmeen luokkaan: 1=en yhtään kirjaa (1), 2=1–3 kirjaa (2) ja 3=4 kirjaa tai enemmän (3–5).

Kolmas harrastusmuuttuja tutkimuksessa oli liikunta- ja urheiluharrastus. Elämäntilannekyselyssä tutkittavilta kysyttiin, kuinka usein he harrastavat liikuntaa (sisältää hyötyliikunnan) tai urheilevat vapaa-aikanaan. Vastausvaihtoehdot olivat 1=en lainkaan, 2=harvemmin kuin kerran kuukaudessa, 3=1–2 kertaa kuukaudessa, 4=noin kerran viikossa, 5=2–3 kertaa viikossa, 6=4–6 kertaa viikossa 7=suunnilleen joka päivä. Tässä tutkimuksessa vastaukset luokiteltiin kolmeen luokkaan: 1=harvoin tai ei lainkaan (1–3), 2=1–3 kertaa viikossa (4–5) ja 3=useammin (6–7).

6.2.2 Työhön ja eläkkeelle siirtymiseen liittyvät muuttujat

Harrastusten lisäksi tutkittavilta kysyttiin työhön liittyviä kysymyksiä, joista käytin tässä tutkimuksessa ammattiluokkaa, aikomusta siirtyä eläkkeelle (ikä), aikomusta työskennellä eläkeaikana ja aikomusta tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana.

Tutkittavien ammattiasemaa kysyttiin elämäntilannekyselyssä kysymyksellä: "Mikä on viimeisin ammattinimikkeesi (riippumatta siitä, oletko työssä vai et)?" Ammattinimikkeiden perusteella muodostettiin kolme luokkaa: 1=työntekijät, 2=alemmat toimihenkilöt ja 3=ylemmät toimihenkilöt (Metsäpelto ym. 2010).

Tutkittavien toive-eläkeikää kysyttiin haastattelussa kysymyksellä minkä ikäisenä he ovat siirtyneet eläkkeelle tai aikovat siirtyä eläkkeelle. Tähän kysymykseen tutkittavat ovat vastanneet iän vuosina (20–80 ikävuoteen). Tässä tutkimuksessa vastaukset luokiteltiin kolmeen luokkaan: 1=55-vuotiaana tai alle, 2=56–60 vuotiaana ja 3=61-vuotiaana tai yli.

Toisena eläkkeelle siirtymiseen liittyvänä kysymyksenä haastattelussa tutkittavilta kysyttiin, onko henkilö tehnyt tai aikooko henkilö tehdä työn kaltaista toimintaa eläkkeelle siirtymisen jälkeen, johon tutkittavan piti vastata joko kyllä tai ei. Mikäli tutkittava vastasi kyllä, oli lisäkysymyksenä, minkälaista toimintaa kyseinen työn kaltainen toiminta on. Vaihtoehtoina olivat nykyisessä ammatissa toimiminen, vapaaehtoistoiminta tai muu ammatillinen toiminta. Tässä tutkimuksessa vastaukset luokiteltiin kahdeksi uudeksi muuttujaksi: aikomukseksi työskennellä eläkeaikana ja aikomukseksi tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana. Aikomus työskennellä eläkeaikana-muuttuja sisältää nykyisessä ammatissa toimimisen ja muun ammatillisen toiminnan.

6.3 Tilastolliset menetelmät

Tutkimuksen tulokset analysoitiin IBM SPSS 22.0 -ohjelmalla. Tutkimukseen otettiin mukaan myös ne tutkittavat, jotka olivat siirtyneet eläkkeelle ennen tutkimusvaihetta eli 50-vuotiaana tai ennen sitä. Tällaisia henkilöitä oli aineistossa 7 % osallistujista. Aluksi tarkasteltiin muuttujien frekvenssejä ja kuvattiin kolmeen eri ammattiryhmään kuuluvien tutkittavien muuttujat ja niiden lukumäärät ja prosenttiosuudet (taulukko 1). Tilastollisen merkitsevyyden raja oli 0.05. Muuttujien merkitsevyyttä tarkasteltiin ristiintaulukoinnin (Karhunen ym. 2010, 65) ja χ^2 -riippumattomuustestin avulla (Karhunen ym. 2010, 67) sekä sovitettujen standardoitujen jäännösten avulla (Bergman ym. 2003, 48). Tilastollisen merkitsevyyden raja oli 0.05. P-arvo kertoo ryhmien välisistä eroista. Ristiintaulukointi kertoo eroavatko nais- ja miesvastaajien vastausjakaumat toisistaan. Ristiintaulukointi sopi analyysimenetelmäksi, koska se sopii myös luokitteluasteikollisille muuttujille, joita tutkimuksessani oli. Lisäksi ristiintaulukointi ei edellytä normaalisti jakautuneita vertailtavia ryhmiä.

Sovitettujen standardoitujen jäännösten arvot välillä -1.96 ja 1.96 tarkoittavat, että kyseisessä solussa olevien kohdalla mitattava ilmiö on tyypillinen (Bergman ym. 2003, 48). Arvoa -1.96

pienemmät luvut tarkoittavat, että ilmiötä esiintyy odotettua vähemmän, ja arvoa 1.96 suuremmat, että ilmiötä esiintyy odotettua enemmän.

7 TULOKSET

7.1 Tutkittavien taustatiedot

Kun tutkittavien jakautumista tarkastellaan ammattiryhmittäin (taulukko 1), havaitaan sovitetuista standardoiduista jäännöksistä, että työntekijöissä oli odotettua vähemmän naisia, mutta odotettua enemmän miehiä. Sen sijaan alempia toimihenkilönaisia oli odotettua enemmän ja vastaavasti alempia toimihenkilömiehiä odotettua vähemmän (Metsäpelto ym. 2010). Tutkittavien aikomus ajankohdasta jäädä eläkkeelle, aikomus työskennellä eläkeaikana eikä aikomus tehdä vapaaehtoistyötä eronnut merkitsevästi eri ammattiryhmien välillä. Harrastuksista vain kirjojen lukeminen viimeisen puolen vuoden aikana erosi merkitsevästi eri ammattiryhmien välillä niin, että työntekijöissä oli odotettua enemmän niitä, jotka eivät olleet lukeneet yhtään kirjaa ja vastaavasti odotettua vähemmän niitä, jotka olivat lukeneet 4 kirjaa tai enemmän viimeisen puolen vuoden aikana. Ylemmissä toimihenkilöissä oli odotettua vähemmän niitä, jotka eivät lukeneet yhtään kirjaa, mutta odotettua enemmän niitä, jotka olivat lukeneet 4 kirjaa tai enemmän viimeisen puolen vuoden aikana. Musiikin soittaminen eikä liikunta- ja urheiluharrastus eronnut merkitsevästi eri ammattiryhmien välillä.

TAULUKKO 1. Muuttujien jakaumat ammattiaseman mukaan. N=250–271.

	Työntekijät n=73 (29,2%)	Alemmat toimihenkilöt n=107 (42,8%)	Ylemmät toimihenkilöt 70 (28%)	P-arvo*
Sukupuoli				<0,001
Nainen	13 (17,8) -6,4	78 (72,9) 6,5	32 (45,7) -0,7	
Mies	60 (82,2) 6,4	29 (27,1) -6,5	38 (54,3) 0,7	
Aikomus jäädä eläkkeelle				0,132
55-vuotiaana tai alle	12 (23,1) 2,5	10 (10,4) -1	5 (8,3) -1,3	
56–60-vuotiaana	27 (51,9) -0,9	54 (56,3) -0,3	38 (63,3) 1,1	
61-vuotiaana tai yli	13 (25) -0,9	32 (33,3) 1	17 (28,3) -0,3	
Aikomus työskennellä eläkeaikana				0,079
Ei	21 (42) -1,6	55 (60,4) 2,2	31 (47,7) -0,8	
Kyllä	29 (58) 1,6	36 (39,6) -2,2	34 (52,3) 0,8	
Aikomus tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana				0,827
Ei	25 (52,1) -0,2	50 (55,6) 0,6	33 (50,8) -0,5	
Kyllä	23 (47,9) 0,2	40 (44,4) -0,6	32 (49,2) 0,5	
Kirjojen lukeminen viim. puoli vuosi				<0,001
Ei yhtään kirjaa	38 (55,1) 5,5	25 (23,4) -1,8	9 (13) -3,5	
1–3 kirjaa	20 (29) -0,5	36 (33,6) 0,7	21 (30,4) -0,2	
4 kirjaa tai enemmän	11 (15,9) -4,7	46 (43) 1,1	39 (56,5) 3,5	
Musiikin soittaminen				0,695
Harvoin tai ei lainkaan	43 (86) 0,6	79 (84) 0,2	53 (80,3) -0,8	
Kyllä	7 (14) -0,6	15 (16) -0,2	13 (19,7) 0,8	
Liikunta ja urheilu				0,186
Harvoin tai ei lainkaan	14 (20,3) 1,9	12 (11,4) -0,9	7 (10,1) -1	
1–3 krt/viikko	24 (34,8) -1,1	40 (38,1) -0,6	34 (49,3) 1,8	
Useammin	31 (44,9) -0,2	53 (50,5) 1,2	28 (40,6) -1,1	

*=Yhteyksiä testattu χ^2 – testillä.

7.2 Harrastusten yhteys aikomuksiin siirtyä eläkkeelle, työskennellä eläkeaikana ja tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana ja eläkeaikaisen työskentelyn ja vapaaehtoistyön tekemisen yhteys eläkkeelle siirtymiseen

Harrastukset (kirjojen lukeminen, musiikin soittaminen tai liikunta- ja urheiluharrastus) eivät olleet merkittävästi yhteydessä 50-vuotiaiden aikomukseen eläkkeelle siirtymisen ajankohdasta millään ammattiryhmällä (taulukko 2).

Harrastusten yhteys aikomukseen työskennellä eläkeaikana on taulukossa 3. Kirjojen lukeminen oli merkittävästi yhteydessä aikomukseen työskennellä eläkeaikana vain työntekijöillä. Sovitetut standardoidut jäännökset osoittavat, että niitä työntekijöitä, jotka eivät olleet lukeneet yhtään kirjaa viimeisen puolen vuoden aikana oli odotettua enemmän niissä työntekijöissä, jotka eivät aio työskennellä eläkeaikana ja odotettua vähemmän niissä, jotka aikovat työskennellä eläkeaikana. Sellaisia työntekijöitä, jotka lukivat neljä kirjaa tai enemmän, ei ollut yhtään niissä, jotka eivät aio työskennellä eläkeaikana, mutta odotettua enemmän niissä, jotka aikovat työskennellä eläkeaikana (taulukko 3). Musiikin soittaminen eikä liikunta- ja urheiluharrastus olleet yhteydessä aikomukseen työskennellä eläkeaikana millään ammattiryhmällä.

Taulukossa 4 on harrastusten yhteys aikomukseen tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana. Musiikin soittaminen oli merkittävästi yhteydessä aikomukseen tehdä vapaaehtoistyötä ylempillä toimihenkilöillä. Sovitetut standardoidut jäännökset osoittavat, että niitä ylempiä toimihenkilöitä, jotka soittivat harvoin tai ei eivät soittaneet lainkaan musiikkia vapaa-aikanaan oli odotettua enemmän niissä, jotka aikovat tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikanaan ja odotettua vähemmän niissä, jotka eivät aio tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikanaan. Niitä ylempiä toimihenkilöitä, jotka soittivat musiikkia vapaa-aikanaan oli odotettua enemmän niissä, jotka eivät aikoneet tehdä vapaaehtoistyötä ja vastaavasti odotettua vähemmän niissä, jotka aikovat tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikanaan.

Aikomus työskennellä tai tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana eivät olleet merkittävästi yhteydessä aiottuun eläkkeelle siirtymisikään millään ammattiryhmällä (taulukot 5 ja 6).

TAULUKKO 2. Harrastusten yhteys aikomukseen siirtyä eläkkeelle ammattiaseman mukaan.

	Työntekijä n=46–50				Alempi toimihenkilö n=91–96				Ylempi toimihenkilö n=59–60			
	< 56 v.	56-60 v.	> 60 v.	p-arvo*	< 56 v.	56-60 v.	> 60 v.	p-arvo*	< 56 v.	56-60 v.	> 60 v.	p-arvo*
Aikomus siirtyä eläkkeelle, ikä												
Kirjojen lukeminen viim. puoli vuosi				0,192				0,446				0,3
Ei yhtään kirjaa	8 (72,7)	15 (57,7)	5 (38,5)		3 (30)	15 (27,8)	4 (12,5)		1 (20)	6 (15,8)	0 (0)	
	1,3	0,3	-1,5		0,6	1,3	-1,7		0,6	1,3	-1,8	
1–3 kirjaa	3 (27,3)	5 (19,2)	6 (46,2)		2 (20)	16 (29,6)	13 (40,6)		1 (20)	13 (34,2)	4 (23,5)	
	-0,1	-1,4	1,7		-0,9	-0,6	1,2		-0,5	0,9	-0,7	
4 kirjaa tai enemmän	0 (0)	6 (23,1)	2 (15,4)		5 (50)	23 (42,6)	15 (46,9)		3 (60)	19 (50)	13 (76,5)	
	-1,6	1,4	-0,1		0,3	-0,5	0,3		0,1	-1,7	1,8	
Musiikin soittaminen				0,728				0,716				0,336
Harvoin tai ei lainkaan	8 (88,9)	20 (83,3)	12 (92,3)		7 (77,8)	41 (82)	28 (87,5)		5 (100)	29 (76,3)	14 (87,5)	
	0,2	-0,8	0,7		-0,5	0,4	0,8		1,1	-1,3	0,7	
Kyllä	1 (11,1)	4 (16,7)	1 (7,7)		2 (22,2)	9 (18)	4 (12,5)		0 (0)	9 (23,7)	2 (12,5)	
	-0,2	0,8	-0,7		0,5	0,4	-0,8		-1,1	1,3	-0,7	
Liikunta ja urheilu				0,912				0,151				0,473
Harvoin tai ei lainkaan	2 (18,2)	4 (15,4)	3 (23,1)		3 (30)	4 (7,4)	2 (6,3)		1 (20)	2 (5,3)	2 (11,8)	
	0,0	-0,5	0,6		2,4	-0,7	-0,7		1	-1,1	0,6	
1–3 krt/viikko	4 (36,4)	10 (38,5)	6 (46,2)		2 (20)	23 (42,6)	11 (34,4)		2 (40)	22 (57,9)	6 (35,3)	
	-0,3	-0,2	0,5		-1,2	1,2	-0,4		-0,5	1,6	-1,4	
Useammin	5 (45,5)	12 (46,2)	4 (30,8)		5 (50)	27 (50)	19 (59,4)		2 (40)	14 (36,8)	9 (52,9)	
	0,3	0,6	-1		-0,2	-0,7	0,9		-0,1	-1	1,1	

*=Yhteyksiä testattu χ^2 – testillä.

TAULUKKO 3. Harrastusten yhteys aikomukseen työskennellä eläkeaikana ammattiaseman mukaan.

Aikomus työskennellä eläkeaikana	Työntekijä n=47–50			Alempi toimihenkilö n=88–91			Ylempi toimihenkilö n=64–65		
	Ei n (%)	Kyllä	p-arvo*	Ei n(%)	Kyllä n (%)	p-arvo*	Ei	Kyllä	p-arvo*
Kirjojen lukeminen viim. puoli vuosi			0,017			0,233			0,638
Ei yhtään kirjaa	16 (76,2) 2,4	12 (41,4) -2,4		9 (16,4) -1,6	11 (30,6) 1,6		5 (16,7) 0,9	3 (8,8) -0,9	
1–3 kirjaa	5 (23,8) -0,8	10 (34,5) 0,8		20 (36,4) 1,1	9 (25) -1,1		9 (30) -0,2	11 (32,4) 0,2	
4 kirjaa tai enemmän	0 (0) -2,4	7 (24,1) 2,4		26 (47,3) 0,3	16 (44,4) -0,3		16 (53,3) -0,4	20 (58,8) 0,4	
Musiikin soittaminen			0,178			0,562			0,575
Harvoin tai ei lainkaan	19 (95) 1,4	22 (81,5) -1,4		45 (83,3) 0,1	28 (82,4) -0,1		25 (80,6) 0,1	27 (79,4) -0,1	
Kyllä	1 (5) -1,4	5 (18,5) 1,4		9 (16,7) -0,1	6 (17,6) 0,1		6 (19,4) -0,1	7 (20,6) 0,1	
Liikunta ja urheilu			0,435			0,585			0,762
Harvoin tai ei lainkaan	5 (23,8) 1,3	3 (10,3) -1,3		4 (7,3) -1,0	5 (13,9) 1,0		2 (6,7) -0,7	4 (11,8) 0,7	
1–3 krt/viikko	7 (33,3) -0,6	12 (41,4) 0,6		20 (36,4) 0,3	12 (33,3) -0,3		15 (50) 0,0	17 (50) 0,0	
Useammin	9 (42,9) -0,4	14 (48,3) 0,4		31 (56,4) 0,3	19 (52,8) -0,3		13 (43,3) 0,4	13 (38,2) -0,4	

*=Yhteyksiä testattu χ^2 – testillä.

TAULUKKO 4. Harrastusten yhteys aikomukseen tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana ammattiaseman mukaan.

Aikomus tehdä vapaaehtoistyötä	Työntekijä n=45–48			Alempi toimihenkilö n=87–90			Ylempi toimihenkilö n=64–65		
	Ei	Kyllä	p-arvo*	Ei	Kyllä	p-arvo*	Ei	Kyllä	p-arvo*
Kirjojen lukeminen viim. puoli vuosi			0,359			0,879			0,254
Ei yhtään kirjaa	16 (64)	10 (43,5)		11 (22)	8 (20)		5 (15,6)	3 (9,4)	
	1,4	-1,4		0,2	-0,2		0,8	-0,8	
1–3 kirjaa	6 (24)	9 (39,1)		15 (30)	14 (35)		7 (21,9)	13 (40,6)	
	-1,1	1,1		-0,5	0,5		-1,6	1,6	
4 kirjaa tai enemmän	3 (12)	4 (17,4)		24 (48)	18 (45)		20 (62,5)	16 (50)	
	-0,5	0,5		0,3	-0,3		1,0	-1,0	
Musiikin soittaminen			0,6			0,509			0,035
Harvoin tai ei lainkaan	21 (87,5)	18 (85,7)		41 (83,7)	31 (81,6)		23 (69,7)	29 (90,6)	
	0,2	-0,2		0,3	-0,3		-2,1	2,1	
Kyllä	3 (12,5)	3 (14,3)		8 (16,3)	7 (18,4)		10 (30,3)	3 (9,4)	
	-0,2	0,2		-0,3	0,3		2,1	-2,1	
Liikunta ja urheilu			0,137			0,777			0,87
Harvoin tai ei lainkaan	6 (24)	1 (4,3)		6 (12)	3 (7,5)		3 (9,4)	3 (9,4)	
	1,9	-1,9		0,7	-0,7		0,0	0,0	
1–3 krt/viikko	8 (32)	11 (47,8)		17 (34)	14 (35)		15 (46,9)	17 (53,1)	
	-1,1	1,1		-0,1	0,1		-0,5	0,5	
Useammin	11 (44)	11 (47,8)		27 (54)	23 (57,5)		14 (43,8)	12 (37,5)	
	-0,3	0,3		-0,3	0,3		0,5	-0,5	

*=Yhteyksiä testattu χ^2 – testillä.

TAULUKKO 5. Aikomus työskennellä eläkeaikana ja sen yhteys aikomukseen siirtyä eläkkeelle ammattiaseman mukaan.

Aikomus työskennellä eläkeaikana	Työntekijä n=48			Alempi toimihenkilö n=90			Ylempi toimihenkilö n=58		
	Ei n(%)	Kyllä n(%)	p-arvo*	Ei n(%)	Kyllä n(%)	p-arvo*	Ei n(%)	Kyllä n(%)	p-arvo*
Aikomus siirtyä eläkkeelle, ikä			0,359			0,755			0,366
55-vuotiaana tai alle	6 (30)	4 (14,3)		6 (11,1)	4 (11,1)		4 (13,3)	1 (3,6)	
	1,3	-1,3		0,0	0,0		1,3	-1,3	
56–60-vuotiaana	10 (50)	15 (53,6)		31 (57,4)	18 (50)		19 (63,3)	18 (64,3)	
	-0,2	0,2		0,7	-0,7		-0,1	0,1	
61-vuotiaana tai yli	4 (20)	9 (32,1)		17 (31,5)	14 (38,9)		7 (23,3)	9 (32,1)	
	-0,9	0,9		-0,7	0,7		-0,8	0,8	

*=Yhteyksiä testattu χ^2 – testillä.

TAULUKKO 6. Aikomus tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana ja sen yhteys aikomukseen siirtyä eläkkeelle ammattiaseman mukaan.

Aikomus tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana	Työntekijä n=47			Alempi toimihenkilö n=89			Ylempi toimihenkilö n=58		
	Ei n(%)	Kyllä n(%)	p-arvo*	Ei n(%)	Kyllä n(%)	p-arvo*	Ei n(%)	Kyllä n(%)	p-arvo*
Aikomus siirtyä eläkkeelle			0,721			0,781			0,633
55-vuotiaana tai alle	5 (20)	4 (18,2)		6 (12,2)	4 (10)		2 (6,3)	3 (11,5)	
	0,2	-0,2		0,3	-0,3		-0,7	0,7	
56–60-vuotiaana	12 (48)	13 (59,1)		28 (57,1)	21 (52,5)		22 (68,8)	15 (57,7)	
	-0,8	0,8		0,4	-0,4		0,9	-0,9	
61-vuotiaana tai yli	8 (32)	5 (22,7)		15 (30,6)	15 (37,5)		8 (25)	8 (30,8)	
	0,7	-0,7		-0,7	0,7		-0,5	0,5	

*=Yhteyksiä testattu χ^2 – testillä.

8 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia vapaa-ajan harrastusten yhteyttä eläkeaikaisiin aikomuksiin. Harrastuksista kirjojen lukeminen oli työntekijöillä merkitsevästi yhteydessä aikomukseen työskennellä eläkeaikana. Ne työntekijät, jotka eivät olleet lukeneet yhtään kirjaa viimeisen puolen vuoden aikana eivät tyypillisesti aikoneet työskennellä eläkeaikana. Niille, jotka lukivat neljä kirjaa tai enemmän oli taas tyypillistä aikomus työskennellä eläkeaikana.

Musiikin soittaminen taas oli ylemmillä toimihenkilöillä merkitsevästi yhteydessä aikomukseen tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana siten, että niille ylemmille toimihenkilöille, jotka soittivat harvoin tai eivät soittaneet lainkaan musiikkia, oli tyypillistä aikomus tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikanaan. Musiikkia vapaa-aikanaan soittaville ylemmille toimihenkilöille oli taas tyypillistä, että he eivät aikoneet tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikanaan.

Kirjojen lukeminen, musiikin soittaminen tai liikunta- ja urheiluharrastus eivät olleet merkitsevästi yhteydessä toive-eläkeikään millään ammattiryhmällä. Myöskään aikomus työskennellä tai tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana eivät olleet merkitsevästi yhteydessä aiottuun eläkkeelle siirtymisikään millään ammattiryhmällä.

Aiemmat tutkimukset harrastusten yhteydestä eläkkeelle siirtymiseen ovat keskenään ristiriitaisia. Pelkosen (2005) ja Tuomisen ym. (2012) tutkimustulokset viittaavat siihen, että vapaa-ajan harrastukset ovat tärkeä eläkkeelle siirtymiseen liittyvä tekijä ja vapaa-ajalla ja harrastuksilla oli sitä enemmän merkitystä, mitä nuorempana työntekijä siirtyy vanhuuseläkkeelle (Tuominen ym. 2012). Von Bonsdorffin ym. (2009) tutkimuksessa ei löytynyt merkityksellistä yhteyttä työn ulkopuolisilla harrastuksilla ja halulla jäädä kokoaikaisesti eläkkeelle. Lisäksi on mahdollista, että vapaa-ajan harrastukset ovat yhteydessä aikomukseen jatkaa työntekoa (Shacklock 2009) ja esimerkiksi liikunnan harrastaminen vapaa-ajalla edistää työssä pidempään jatkamista (Dufva 2012). Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan löydetty yhteyttä kolmen eri vapaa-ajan harrastuksen ja toive-eläkeiän välillä.

Von Bonsdorffin ym. (2009) tutkimuksessa ei löytynyt yhteyttä vapaa-ajan harrastuksilla ja aikomuksella työskennellä eläkeaikana omassa, nykyisessä työtehtävässä. Sen sijaan vapaa-ajan harrastukset olivat positiivisesti yhteydessä eläkeaikaiseen työskentelyyn eri alalla kuin henkilön nykyinen työtehtävä (von Bonsdorff ym. 2009). Kirjojen lukeminen oli työntekijöillä

merkitsevästi yhteydessä aikomukseen työskennellä eläkeaikana ja tulos on samansuuntainen kuin von Bonsdorffin ym. (2009) tutkimustulos, jossa vapaa-ajan harrastuksilla oli yhteys eläkeaikaiseen työskentelyyn. Von Bonsdorffin ym. (2009) tutkimuksessa tosin selvisi, että yhteys koski vain eri alalla työskentelyä kuin henkilön nykyinen työtehtävä. Tässä tutkimuksessa ei eritelty eläkeaikeista työtehtävää tarkemmin. On yllättävää, että työntekijätaustaiset, paljon kirjoja lukevat henkilöt erottautuivat aikomuksellaan työskennellä eläkeaikana. Kaikkiaan tutkimuksen työntekijöissä oli muutenkin odotettua enemmän niitä, jotka eivät olleet lukeneet yhtään kirjaa viimeisen puolen vuoden aikana. Voidaan vain arvailla, onko mahdollista, että tämän tutkimuksen työntekijät, jotka lukivat useita kirjoja, aikovat työskennellä eläkeaikanaan turvatakseen taloutensa vaikka toisaalta aiempien tutkimusten mukaan eläkeaikana työskentelevät suomalaiset näyttävät olevan keskimääräistä parempituloisia muihin eläkkeensaajiin verrattuna (Tuominen ym. 2010, Kannisto 2014). Tulosten yhteyttä pitäisikin tutkia erikseen, mitä ei tässä tutkimuksessa ole tehty. Lisäksi työntekijätaustaisten, paljon kirjoja lukevien aikomus työskennellä eläkeaikana herättää kysymyksen heidän koulutustasostaan. Aiempien tutkimusten mukaan korkeasti koulutetut työskentelevät eläkeaikanaan todennäköisemmin kuin vähemmän koulutuneet (von Bonsdorff ym. 2009). Tässä tutkimuksessa tosin tarkasteltiin ammattiasemaa eikä siitä voida suoraan päätellä näiden työntekijöiden koulutustaustaa. Tutkittavat ovat käyneet koulunsa kansakoulussa, sillä kansakoulujärjestelmästä siirryttiin peruskoulujärjestelmään vuodesta 1972 viiden vuoden aikana, eikä ennen 1960-lukua syntyneet ikäluokat kuuluneet uuden peruskoulujärjestelmän piiriin (Pekkarinen & Uusitalo 2012). Kansakoulujärjestelmän aikana perhetausta saattoi vaikuttaa opiskelijoiden valintoihin siitä, jatkavatko he opiskelua oppikouluun (Pekkarinen & Uusitalo 2012). Nämä työntekijät saattoivat erottautua tässä aineistossa sellaisina henkilöinä, jotka olisivat mahdollisesti opiskelleet enemmänkin kuin kansakoulun ja/tai keskiasteen tutkinnon, mutta vielä kansakoulun käyneenä ikäluokkana eivät mahdollisesti jatkaneet opiskelua oppikouluun vaan päätyivät työntekijäammatteihin.

Toisaalta Kimin ja Feldmanin (2000) tutkimuksessa selvisi, että mitä enemmän yksilö osallistuu eläkeaikanaan minkä tahansa työn tekemiseen, sitä vähemmän hän osallistuu vapaa-ajan harrastuksiin. Tätä tutkijat selittävät sillä, että eläkeaikainen työskentely korvaa tutkittavien vapaa-ajan harrastuksia ja vapaaehtoistyötä. Tässä tutkimuksessa niille ylemmille toimihenkilöille, jotka soittivat harvoin tai eivät soittaneet lainkaan musiikkia, oli tyypillistä aikomus tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana. Musiikkia vapaa-aikanaan soittavat taas eivät tyypillisesti aikoneet tehdä vapaaehtoistyötä. Voidaankin arvella, voiko tässä olla

samantapainen ilmiö kuin Kimin ja Feldmanin (2000) tutkimuksessa, siten, että musiikkiharrastus korvaa vapaaehtoistyön tekemistä. On myös mahdollista, että musiikin soittaminen eroaa kahdesta muusta tässä tutkimuksessa tarkastellusta harrastuksesta. Musiikin soittaminen saattaa viedä enemmän aikaa kuin kirjojen lukeminen tai liikunta- ja urheiluharrastus. Harrastusten yhteydestä aikomukseen tehdä vapaaehtoistyötä eläkeaikana ei ole muuta, aikaisempaa tutkimusta.

Samalla kun elintaso kasvoi aina 1980-luvun lopulle, mukavuudet ja harrastukset lisääntyivät ja vapaa-ajan määrä lisääntyi 1960-luvun lopussa ja 1970-luvun alussa (Alestalo 2007) eli samaan aikaan, kun tämän tutkimuksen tutkittavat elivät lapsuutta ja nuoruutta. Siksi voidaan olettaa, että tämän ikäluokan omaksuma vapaa-ajan harrastuneisuus ja ylipäättään vapaa-ajan arvostus ovat yhteydessä myös heidän eläkkeelle siirtymiseen liittyvään päätöksentekoon aiempia sukupolvia enemmän. Toisaalta samaan aikaan tältä 1959 syntyneeltä kohortilta odotetaan työ- ja toimintakykyisenä pysymistä sekä edeltäjiään pidempää työuraa (Kokko 2010).

Kuitenkin tässä tutkimuksessa vapaa-ajan harrastukset näyttävät selittävän vain vähän eläkeikaan liittyviä aikomuksia. Aikomukset ennakoivat hyvin todellista eläkkeelle siirtymistä ja niiden ennustearvo on sitä parempi, mitä lähempänä vastaaja on eläkeikää (Tuominen ym. 2010). Kuitenkin tässä tutkimuksessa tutkittavat olivat tutkimushetkellä vasta 50-vuotiaita. Heidän eläkkeelle siirtymiseen liittyvät suunnitelmansa eivät ehkä ole vielä jäsenyneet. He saattavat vasta kaukaisesti suunnitella eläkkeelle siirtymiseen liittyviä asioita, koska todellinen eläkkeelle siirtyminen saattoi tutkimushetkellä olla vasta yli 10 vuoden päässä eikä sitä koettu ajankohtaiseksi ja toisaalta vuonna 2005 tehdyt eläkepoliittiset päätökset kuten eläkkeelle siirtymisiän nostaminen 2–3 vuodella sekä muut työllisyysasteen nostamiseen tähtäävät päätökset saattoivat myös osaltaan lykätä tutkittavien konkreettisia eläkkeelle siirtymiseen liittyviä suunnitelmia. Temporaalisen prosessimallin (Wang & Shultz 2010) mukaan eläkkeelle siirtymiseen liittyvä suunnitteluvaihe on asteittainen ja kaukaista suunnittelua seuraa vasta myöhemmin konkreettisemmat suunnitelmat, jotka vaativat työntekijältä tietoa hänen terveydestään ja taloudestaan. Vasta päätöksenteon hetkellä työntekijän pitää punnita työlleen ja vapaa-ajalleen antamia arvoja ja tehdä varsinainen päätös (Wang & Shultz 2010).

Eläkkeelle siirtymiseen liittyvä päätöksenteko ja sitä seuraava eläkkeelle siirtyminen on monimutkainen psykologinen prosessi, ei yksittäinen tapahtuma. Eläkkeelle siirtymiseen liittyvään päätöksentekoon vaikuttavat monet tekijät (Beehr 1986). Nämä tekijät voidaan jakaa esimerkiksi yhteiskunnallisiin, työhön ja organisaatioon liittyviin tekijöihin sekä yksilöllisiin tekijöihin (Wang & Shultz 2010). Aiemmat tutkimukset harrastusten yhteydestä eläkkeelle siirtymiseen ja eläkeaikaiseen työskentelyyn ovat keskenään erilaisia ja niiden vertaileminen keskenään on ongelmallista. Tutkimuksissa on saatu kovin erilaisia tuloksia, mikä saattaa johtua esimerkiksi sekoittavista tekijöistä ja erilaisista tutkimusmenetelmistä. Varhaista eläkkeelle siirtymistä on saatettu tutkia ottamatta huomioon eläkeaikaista työskentelyä (Feldman 1994). Sekoittavia tekijöitä saattavat olla myös esimerkiksi koulutus ja sosioekonominen asema. Myös erilaiset yhteiskunnat ja kulttuurit rajoittavat eri tutkimusten vertailukelpoisuutta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa eläkeaikainen työskentely on hyvin tavallista ja 75 % 50-vuotiaista tai sitä vanhemmista työntekijöistä uskoo osallistuvansa eläkeaikaiseen työskentelyyn (Brown ym. 2010). Suomessa eläkeaikaiseen työskentelyyn osallistuminen on ollut vielä verrattain vaatimatonta (Kannisto 2014). Eläkejärjestelmien ja eläkeaikaisen työskentelyn lisäksi vapaaehtoistyön merkitys ja siihen osallistuminen on eri kulttuureissa hyvin erilaista. Vaikka Suomi on melko aktiivinen vapaaehtoistoiminnan maa, jää se kansalaisten osallistumisaktiivisuudessa selvästi perinteisinä vapaaehtoistyön maina pidetyille Yhdysvalloille ja Ruotsille, joissa yli 50 % väestöstä osallistuu vapaaehtoistyön tekemiseen. Suomessa noin 30 % osallistuu vapaaehtoistyön tekemiseen (Musick & Wilson 2008, 34).

Tutkimuksen heikkouksina voidaan pitää pienehköä osallistujamäärää vapaa-ajan harrastuksia tutkittaessa. Tutkimusjoukon määrä rajasi väistämättä valintaa siitä, mitä harrastuksia tarkastellaan. Tutkittavien määrä ei riittänyt sellaisten harrastusten kuten golfin pelaamisen, mökillä tai vapaa-ajan asunnolla oleilun tai kalastuksen ja metsästyksen tarkasteluun. On mahdollista, että tällaiset aikaa vievät harrastukset, jotka ovat sidottuja paikkaan, olisivat saattaneet antaa erilaisia tutkimustuloksia. Tässä tutkimuksessa mukana olevista harrastuksista ainakin kirjojen lukeminen sekä liikunta- ja urheiluharrastus ovat melko tavanomaisia harrastuksia ja voikin olla, että niiden yhteys eläkkeelle siirtymiseen liittyvään päätöksentekoon ei ole niin selkeä.

Tässä tutkimuksessa osallistujista ei rajattu pois niitä henkilöitä, jotka olivat työkyvyttömyyseläkkeellä tai kuntoutustuella tutkimushetkellä. Toisaalta myös työkyvyttömyyseläkkeellä ollessa on mahdollista työskennellä. Tutkimuksessa tarkasteltiin

tutkittavien ammattiasemaa, mikä ei kuitenkaan kerro tutkittavien koulutuksesta. Jatkossa voisikin olla tärkeää tarkastella ammattiaseman lisäksi myös koulutustasoa. Koulutustason lisäksi voitaisiin tarkastella tutkittavien tuloja. Tuloja tarkastelemalla voisi selvittää, oliko tutkimuksen työntekijätaustaisilla, paljon kirjoja lukevilla henkilöillä aikomus työskennellä eläkeaikana myös taloudellisten syiden takia.

Tämän tutkimuksen vahvuuksiin kuuluu 50-vuotiaiden ikäluokkaa Suomessa hyvin edustava otos (Metsäpelto ym. 2010). Tutkimusaineiston kerääminen on aloitettu tutkittavien ollessa 8-vuotiaita ja tutkittavat ovat osallistuneet tutkimukseen aktiivisesti aikuisiällä (Metsäpelto ym. 2010). Tutkimusaineistossa on laajasti tietoa tutkittavien koulutuksesta, työurasta, perheestä ja terveydestä. Lisäksi eläkkeelle siirtymiseen liittyviä aikoja on selvitetty jo hyvissä ajoin. Pitkittäistutkimuksen ansiosta eläkkeelle siirtymiseen liittyvää päätöksentekoa voidaan jatkaa tutkittavien osalta, kun tutkittavat ovat lähempänä 60-ikävuotta, jolloin eläkkeelle siirtymiseen liittyvä päätöksenteko saattaa olla tutkittaville ajankohtaisempaa.

Tässä tutkimuksessa on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä ja siksi tutkimusta voidaan pitää eettisenä. Tutkimuksessa ei ole vahingoitettu tutkittavia ja he ovat osallistuneet tutkimukseen vapaaehtoisesti. Tutkimuskysymykset ovat koskeneet tutkittavien vapaa-ajan harrastuksia, työtä sekä eläkkeelle siirtymiseen liittyviä aikoja, joten ne eivät ole erityisen arkaluonteisia. Tutkimusaineistoa on säilytetty asianmukaisesti eikä tutkimuksessa käytetyssä aineistossa ole tutkittavien henkilötietoja. Yksittäisiä tutkimushenkilöitä ei voida tunnistaa tutkimuskysymysten perusteella.

Tulevaisuudessa eläkkeelle siirtyminen ei enää tarkoita kaikesta tuottavasta toiminnasta luopumista. Vapaa-ajan harrastuksiin, vapaaehtoistyöhön ja eläkeaikaiseen työskentelyyn osallistuminen voivat ylläpitää ikääntyneiden terveyttä. Aktiivisen ja osallistuvan elämän yhteys vähäisempään sairastavuuteen ja kuolleisuuteen ja lisääntyneeseen hyvinvointiin on todettu useissa tutkimuksissa (Agahi & Parker 2005). Terveystyötyjen lisäksi aktiivisen ikääntymisen hyötyinä voidaan nähdä ikääntyneiden taloudellinen potentiaali (Kautto 2004, Griffin & Hesketh 2008).

Jatkotutkimuksia ajatellen on otettava huomioon työn luonteen muuttuminen. Tulevaisuudessa ansiotyön luonne ja ihmisten työurat voivat eriytyä entisestään eikä koko työuraa olla saman työnantajan palveluksessa kuten ehkä ennen. Työt saattavat olla epätyypillisiä töitä kuten

pätkätöitä ja osa-aikatyötä. Yhä suurempi osa työntekijöistä saattaa työllistää itse itsensä. Tällaisella työn luonteen muuttumisella saattaa olla oma vaikutuksensa sekä ihmisten vapaa-aikaan mutta myös eläkkeelle siirtymiseen ja siihen liittyvään päätöksentekoon.

LÄHTEET

- Adams, G.A. & Rau, B.L. 2011. Putting off tomorrow to do what you want today: planning for retirement. *American Psychologist* 66 (3), 180–192.
- Agahi, N. & Parker, M. G. 2005. Are today's older people more active than their predecessors? Participation in leisure-time activities in Sweden in 1992 and 2002. *Aging & Society* 25, 925–941.
- Agahi, N., Kozma, A. & Parker, M. 2006. Continuity of leisure participation from middle age to old age. *Journal of Gerontology: Social Sciences* 61 (6), 340–346.
- Ajankäyttötutkimus 2009. Kulttuuri- ja liikuntaharrastukset 1981–2009. Elinolot. Tilastokeskus 2011. Viitattu 7.3.2016. http://tilastokeskus.fi/til/akay/2009/05/akay_2009_05_2011-12-15_fi.pdf
- Alestalo, M. 2007. Rakennemuutokset ja sukupolvet. *Yhteiskuntapolitiikka* 72 (2), 146–157.
- Atchley, R. 1989. A continuity theory of normal aging. *Gerontologist* 29 (2), 183–190.
- Beehr, T. A. 1986. The process of retirement: A review and recommendations for future investigation. *Personnel Psychology* 39 (1), 31–55.
- Bekkers, R. 2005. Participation in voluntary associations: Relation with resources, personality, and political values. *Political Psychology* 26 (3), 439–454.
- Bergman, L. R., Magnusson, D., El-Khoury, B. M. 2003. Studying individual development in an interindividual context: A person-oriented approach. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Brown, M., Aumann, K., Pitt-Catsouphes, M., Galinsky, E. & Bond, J. T. 2010. Working in retirement: A 21st Century phenomenon. Families and work institute. Viitattu 22.3.2016. <http://familiesandwork.org/downloads/WorkinginRetirement.pdf>
- Choi, L. H. 2003. Factors affecting volunteerism among older adults. *Journal of Applied Gerontology* 22 (2), 179–196.
- Clary, E. G. & Snyder, M. 1999. The Motivations to volunteer. Theoretical and practical considerations. *Current Directions in Psychological Science* 8 (5), 156–159.
- Davis, M. 2003. Factors related to bridge employment participation among private sector early retirees. *Journal of Vocational Behavior* 63, 55–71.
- De Preter, H., Van Looy, D., Mortelmans, D. 2013. Individual and institutional push and pull factors as predictors of retirement timing in Europe: A multilevel analysis. *Journal of Aging Studies* 27 (4), 299–307.
- Dufva, H. 2012. Eläkkeelle siirtymisen kynnyksellä. Eläkkeellesiirtymisilmiön monitasoinen tarkastelu. Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunnan julkaisuja 35. Viitattu 28.2.2016. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0657-1/urn_isbn_978-952-61-0657-1.pdf
- Eläketurvakeskus. 2014. Eläkeuudistuksen sisältöehdotus valmistunut. Viitattu 28.9.2015. <http://www.elakeuudistus.fi/ajankohtaista/elakeuudistuksen-sisaltoehdotus-valmistunut.html>
- Feldman, D. C. 1994. The decision to retire early: A review and conceptualization. *Academy of Management Review* 19 (2), 285–311.

- Gottlieb, B. H. & Gillespie A. A. 2008. Volunteerism, health, and civic engagement among older adults. *Canadian Journal on Aging* 27 (4), 399–406.
- Griffin, B. & Hesketh, B. 2008. Post-retirement work: The individual determinants of paid and volunteer work. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* 81 (1), 101–121.
- Helldán, A. & Helakorpi, S. 2014. Eläkeikäisen väestön terveyskäyttäytyminen ja terveys keväällä 2013 ja niiden muutokset 1993–2013. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, raportti 15/2014. Viitattu 20.5.2015. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116236/URN_ISBN_978-952-302-188-4.pdf?sequence=1
- Holmes, K. & Slater, A. 2012. Patterns of voluntary participation in membership associations a study of UK heritage supporter groups. *Nonprofit and Voluntary sector Quarterly* 41 (5), 850–869.
- Humphrey, A., Costigan, P., Pickering, K., Stratford, N. & Barnes, M. 2003. Factors affecting the labour market participation of older workers. Research Report No 2003:200. Department for work and pensions. Viitattu 27.1.2015. http://praha.vupsv.cz/fulltext/ul_363.pdf
- Hyde, M., Ferrie, J., Higgs, P., Mein, G. & Nazroo, J. 2004. The effects of pre-retirement factors and retirement route on circumstances in retirement: Findings from the whitehall II study. *Aging & Society* 24 (2), 279–296.
- Hyrkkänen, R. 2004. Yrittäjät ja joustavan eläkeiän mahdollisuudet. Teoksessa E. Tuominen (toim.) Eläkeuudistus ja ikääntyvien työssäjatkamisaiket. Eläketurvakeskuksen raportteja 37/2004.
- Janke, M. Davey, A. & Kleiber, D. 2006. Modeling change in older adults' leisure activities. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal* 28 (3), 285–303.
- Johnson, R. & Favreault, M. 2001. Retiring together or working alone: the impact of spousal employment and disability on retirement decisions. Center for Retirement Research at Boston College.
- Järnefelt, N. 2010. Education and longer working lives. A longitudinal study on education differences in the late exit from working life of older employees in Finland. Finnish Centre for Pensions, Studies 2010:1. Helsinki.
- Järnefelt, N., Nivalainen, S., Salokangas, S. & ja Uusitalo, H. 2014. Sosioekonomiset erot – työurat, eläkkeelle siirtyminen ja eläkejärjestelmä. Eläketurvakeskuksen raportteja 1/2014. Viitattu 20.5.2015. http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/tutkimusjulkaisut/raportit/sosioekonomiset_erot_tyourat_elakkeelle_siirtyminen_ja_elakejarjestelma_7.pdf
- Kannisto, J. 2014. Eläkkeellä ja työssä. Tilastoraportti eläkeläisten työnteosta vuosina 2007–2012. Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 6/2014. Viitattu 21.2.2016. http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/tilastojulkaisut/tilastoraportit/elakkeella_ja_tyossa_2012_7.pdf
- Kansaneläkelaitos. 2013. Työeläkkeet pienentävät kansaneläkettä. Viitattu 7.10.2014. http://www.kela.fi/kenelle-kansanelaketta_tyolakkeet-pienentavat
- Kansaneläkelaitos. 2015. Työkyvyttömyyseläke. Viitattu 21.2.2016. http://www.kela.fi/tyokyky-heikentynyt_tyokyvyttomyyselake

- Kansaneläkelaitos. 2015. Takuueläke. Viitattu 28.9.2015. <http://www.kela.fi/takuuelake>
- Kautto, M. 2004. Ikääntyminen voimavarana Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. Viitattu 3.11.2015. http://vnk.fi/documents/10616/622938/J3304_Ik%C3%A4%C3%A4ntyminen%20voimavarana.pdf/7660c14f-763b-485e-9a56-eff59c1bfd7c
- Kim, S. & Feldman, D. C. 1998. Healthy, wealthy, or wise: Predicting actual acceptances of early retirement incentives at three points in time. *Personnel Psychology* 51, 623–642.
- Kim, S. & Feldman, D. C. 2000. Working in retirement: The antecedents of bridge employment and its consequences for quality of life in retirement. *Academy of Management Journal* 43 (6), 1105–1210.
- Koskinen, S. 2004. Ikääntyminen voimavarana Tulevaisuusselonteon liiteraportti 5. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 33/2004. Viitattu 3.11.2015. http://vnk.fi/documents/10616/622938/J3304_Ik%C3%A4%C3%A4ntyminen%20voimavarana.pdf/7660c14f-763b-485e-9a56-eff59c1bfd7c
- Lehto, A-M. & Sutela, H. 2008. Työolojen kolme vuosikymmentä. Työolotutkimusten tuloksia 1977-2008. Tilastokeskus. Helsinki. Viitattu 5.2.2015. http://tilastokeskus.fi/tup/julkaisut/tiedostot/isbn_978-952-467-930-5.pdf
- Mermin, G., Johnson R. & Murphy, D. 2007. Why do boomers plan to work longer? *The journals of gerontology. Series B, Psychological sciences and social sciences* 62, 286-294.
- Kokko, K. 2010. Työ. Teoksessa L. Pulkkinen & K. Kokko (toim.) Keski-ikä elämänvaiheena. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352, 32–38.
- Metsäpelto, R-L., Polet, J., Kokko, K., Rantanen, J., Kinnunen, M-L., Pitkänen, T., Lyyra A-L. & Pulkkinen, L. 2010. Tutkimuksen toteutus. Teoksessa L. Pulkkinen & K. Kokko (toim.) Keski-ikä elämänvaiheena. Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 352, 5–19.
- Musick, M. A. & Wilson, J. 2008. *Volunteers. A Social Profile*. Bloomington: Indiana University Press.
- Nimrod, G. 2007. Expanding, reducing, concentrating and diffusing: Post retirement leisure behavior and life satisfaction. *Leisure Sciences* 29, 91–111.
- Palomäki, L-M. & Tuominen, E. 2010. Työssä käyvät eläkeläiset – erot muihin työssä käyviin ja eläkkeellä oleviin. Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2010:4. Viitattu 24.2.2016. http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2139_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/tutkimusjulkaisut/keskustelualoitteet/tyossa_kayvat_elakelaiset_erot_muihin_tyossa_kayviin_ja_elakkeella_oleviin_7.pdf
- Pelkonen, J. 2005. Vanhimpien palkansaajien työssä jatkaminen työeläkeuudistuksen jälkeisessä valintatilanteessa. Eläketurvakeskuksen raportteja 1:2005. Viitattu 20.3.2016. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129416/Vanhempienpalkansaajientyossa_jatkaminen_työeläkeuudistuksen_jälkeisessä_valintatilanteessa.pdf?sequence=1
- Pekkarinen, T. & Uusitalo, R. 2012. Peruskoulu-uudistuksen vaikutukset. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 108 (2), 128–139.

- Phillipson, C. & Smith, A. 2005. Extending working life: A review of the research literature. Department for work and pensions. Research report No 299. Viitattu 5.2.2015. <http://www.keele.ac.uk/csg/downloads/researchreports/Extending%20working%20life.pdf>
- Piekkola, H. & Ruuskanen, O-P. 2006. Työtä eri elämän vaiheissa ja ajankäyttö. Äidit ja ikääntyvät. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:73. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. Viitattu 28.2.2016. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/112487/Selv200673.pdf?sequence=1>
- Pulkkinen, L. 2006. The Jyväskylä Longitudinal Study of Personality and Social Development. Teoksessa L. Pulkkinen, J. Kaprio & R. J. Rose (toim.) Socioemotional Development and Health from Adolescence to Adulthood. New York: Cambridge University Press, 29–55.
- Pulkkinen, L. 2009. Personality – A resource or risk for succesful development. Scandinavian Journal of Psychology 6, 602–610.
- Pärnänen A. 2011. Organisaatioiden ikäpolitiikat: strategiat, instituutiot ja moraalit. Tilastokeskus. Tutkimuksia 255. Viitattu 10.9.2014. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26582/255_A_Parnanen_Vaitoskirja_netti.pdf?sequence=1
- Rantala, J. & Romppanen, A. 2004. Ikääntyvien työmarkkinoilla pysyminen. Eläketurvakeskuksen raportteja 35. Viitattu 24.2.2016. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129012/Ikaantyvientyomarkkinoillapysyminen.pdf?sequence=1>
- Rennemark, M., Berggren, T. 2006. Relationships between work-status and leisure lifestyle at the age of 60 years old. European Journal of Ageing 3, 82–88.
- Sener, A., Terzioglu, R. G. & Karabulut, E. 2007. Life satisfaction and leisure activities during men's retirement: A Turkish sample. Aging & Mental Health 11 (1), 30–36.
- Shacklock, K., Brunetto, Y. & Nelson, S. 2009. The different variables that affect older males' and females' intentions to continue working. Asia Pacific Journal of Human Resources 47 (1), 79–101
- Shacklock, K. & Brunetto, Y. 2011. A model of older workers' intentions to continue working. Personnel Review 40 (2), 252–274.
- Shultz, K., Morton, K. & Weckerle, J. 1998. The influence of push and pull factors on voluntary and involuntary early retirees' retirement decision and adjustment. Journal of Vocational Behavior 53, 45–57.
- Suomen kansallinen eläkestrategiaraportti 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2005:11. Viitattu 7.10.2014. <http://www.julkari.fi/handle/10024/112797>
- Tang, F., Choi E. H., Morrow-Howell, N. 2010. Organisational support and volunteering benefits for older adults. The gerontologist. 50 (5), 603–612.
- Thorsen, K. & Eriksen, S. 2012. Jump into the void? Factors related to a preferred retirement age: gender, social interests, and leisure activities. The International Journal of Aging and Human Development 75 (3), 239–271.
- Tuominen, E., Takala, M., Ahonen, K. & Karisalmi, S. 2010. Palkansaajien eläkeaikomukset 2000-luvulla. Teoksessa E. Tuominen, M. Takala & P. Forma (toim.) Työolot ja työssä jatkaminen. Helsinki: Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2:2012, 91–132.

- Tuominen, E., Nyman, H. & Lampi J. 2011. Eläkkeiden reaalin kehitys vuosina 2000–2010. Teoksessa M. Kautto (toim.) Eläkkeet ja eläkkeensaajien toimeentulo 2000–2010. Eläketurvakeskuksen raportteja 2011:4. Viitattu 29.9.2015. http://www.etk.fi/en/gateway/PTARGS_6_2712_459_770_3439_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/en/julkaisut/research_publications/reports/pensions_and_pensioner_income_2000_2010_7.pdf
- Tuominen, E., Tuominen, K. & Kahma, N. 2012. Joustava vanhuuseläkeikä. Työnantaja- ja työntekijäkyselyihin perustuva tutkimus joustavan eläkeiän toimivuudesta. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2:2012. Viitattu 21.3.2016. http://www.etk.fi/fi/gateway/PTARGS_0_2712_459_440_3034_43/http%3B/content.etk.fi%3B7087/publishedcontent/publish/etkfi/fi/julkaisut/tutkimusjulkaisut/tutkimukset/joustava_vanhuuselakeika_7.pdf
- Työolotutkimus 2013. Tilastokeskus. Helsinki. Viitattu 10.9.2014. http://www.stat.fi/til/tyoolot/2013/01/tyoolot_2013_01_2014-04-09_fi.pdf
- Uusitalo, R. & Nivalainen, S. 2013. Vuoden 2005 eläkeuudistuksen vaikutus eläkkeellesiirtymisikään. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 2013:5. Helsinki. Viitattu 5.2.2015. http://vnk.fi/documents/10616/1093242/R0513_Vuoden+2005+el%C3%A4keuudistuksen+vaikutus+el%C3%A4kkeellesiirtymisik%C3%A4%C3%A4n.pdf/32969a2b-0547-47c8-b08d-3a74a1ef763b?version=1.0
- van Dam, K., van der Vorst, J. & van der Heijden, B. 2009. Employees' intentions to retire early. A case of planned behavior and anticipated work conditions. *Journal of Career Development* 35 (3), 265–289.
- van den Berg, T., Elders, L. & Burdorf, A. 2010. Influence of health and work on early retirement. *Journal of Occupational and Environmental Medicine* 52 (6), 576–583.
- von Bonsdorff, M. E., Shultz, K., Leskinen, E. & Tansky, J. 2009. The choice between retirement and bridge employment: a continuity theory and life course perspective. *The International Journal of Aging and Human Development* 69 (2), 79-100.
- Wang, M. & Shultz, K. S. 2008. Antecedents of bridge employment: a longitudinal investigation. *Journal of applied psychology* 93:818–830.
- Wang, M. & Shultz, K. S. 2010. Employee Retirement: A Review and recommendations for future investigation. *Journal of Management* 36, 172–206. doi:10.1177/0149206309347957.
- Yeung A B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.
- Zhan, Y., Wang M., Liu, S. & Shultz K. 2009. Bridge employment and retirees' health: A longitudinal investigation. *Journal of Occupational Health Psychology* 14 (4), 374–389.